NICC Magazine 5 /2021

Een van de wervingsposters van de Amerikaanse Marine voor het rekruteren van onderzeeboot personeel. Zie pag. 11

In dit nummer:

Voltooiïngsceremonie Monument Nagasaki.....2

Film 'De Oost' gaat kort door de bocht.....3

Indonesische elite-troepen openen jacht op Papoea strijders.....4

Ingewikkeld Indië.....6

Niet weggooien.....10

Hellships – The Devils' Routes (3).....11

Sophiahof – Van Indië tot nu.....18

JES Nieuws.....23

Eerst Nederland bevrijden en daarna Indonesië.....24

Links4u.....28

Het grootste GRATIS e-magazine ter wereld voor de Indische gemeenschap

jaargang 13, Mei 2021 | abonnees: 9900

Nederlands Indisch Cultureel Centrum

Van de redactie

Weer een gevarieerde editie deze maand, waarbij we openen met een artikel over het monument ter nagedachtenis aan het beruchte concentratiekamp Fukuoka 14b bij Nagasaki. Het monument is nu af, maar de officiële onthullings-ceremonie is pas volgend jaar. Dan een artikel over de première van de film 'De Oost', met daarna een verslag van de steeds verder escalerend militair optreden van Indonesië in West Papua, waar nu op grote schaal jacht wordt gemaakt op de activisten die zich met woord en daad inzetten voor een Vrij West Papua. En de hele wereld kijkt toe.... En dan het 3e en laatste deel van het artikel over de Hell Ships, voor NICC Magazine geschreven door Kees Maaswinkel. En tenslotte een artikel van onze columnist Jan Tomasowa met als titel: 'Eerst Nederland bevrijden en daarna Indonesië'. Weer veel leesplezier.

Heeft u zelf een item, waarvan u denkt dat dit onze lezers zal interesseren? NICC Magazine stelt haar redactionele inhoud met alle plezier voor u open. info@indisch-centrum-denhaag.nl

Graag willen wij u ook wijzen op de mogelijkheid ***NICC Magazine als advertentie medium*** te gebruiken. Hierbij een oproep aan alle lezers die eigenaar zijn van een bedrijf of er werkzaam zijn als PR manager om NICC Magazine als mogelijkheid te zien om ***uw bedrijf of product onder de aandacht*** van nu bijna 10.000 abonnees te brengen. Tevens willen wij een beroep doen op uw ***waardering*** als abonnee voor het zeer vele werk dat wij maandelijks aan NICC Magazine hebben. Houdt u in gedachten dat NICC Magazine geheel GRATIS is, hetgeen echter niet betekent dat wij geen kosten hebben. Juist in deze tijden is ***uw betrokkenheid*** bij NICC Magazine van groot belang en vragen wij u een ***VRIJWILLIGE DONATIE***. Wij zullen u daarvoor zeer dankbaar zijn en u zult verzekerd zijn van een blijvende gratis toezending van uw geliefde en gewaardeerde NICC Magazine.

Onze volledige bankgegevens zijn: (BIC: RABONL2U)
NL39 RABO 0129 216 836
t.n.v. ***N.I.C.C.*** *Den Haag NL*.

Mogen wij u tenslotte vragen om NICC Magazine zoveel mogelijk bij uw familie, vrienden en kennissen onder de aandacht te brengen? Vraag hen ook gratis abonnee te worden. Wij wensen u weer veel plezier met uw NICC Magazine. Mede dankzij uw advertenties en donaties kan NICC Magazine voor iedereen helemaal GRATIS blijven.

Hans Vogelsang, hoofdredacteur.

Voltooiingsceremonie Monument Nagasaki

4 mei 2021, was in Nederland een bijzondere herdenkingsdag. We herdenken de doden die gevallen zijn in de Tweede Wereldoorlog. Voor het bestuur van Stichting Monument Nagasaki eveneens een bijzondere en gedenkwaardige dag, met de voltooiing van het monument Fukuoka 14b in Nagasaki (volgend jaar de officiële onthulling van het monument).

We hebben een Zoom-meeting gehouden met nabestaanden, leden van het Japanse comité, het Kizuna comité en het bestuur van de Stichting met onze partners. Hierbij hebben we nader kennis kunnen maken met elkaar en hebben we gekeken naar beelden vanaf de bouwstart van het monument op 12 april t/m de voltooiing op 4 mei 2021.

We hebben ook de beelden mogen bekijken van de ceremonie, kranslegginge, de bloemenhulde en de speeches. Het was hartverwarmend, waardig en indrukwekkend.

Wij willen jullie van deze bijzondere en unieke gebeurtenis de beelden graag laten zien in de bijgaande PowerPoint presentatie en YouTube beelden. Zie de link hieronder.
https://youtu.be/igq9myZqYzY

Tevens heeft het 4 en 5 mei Comité van Druten, voor dit jaar een special gemaakt over de tweede Wereldoorlog. Hierin ook onderwerpen over de gebeurtenissen in Nagasaki. Zie link:
https://www.video-enzo.nl/4mei/

Film 'De Oost' gaat kort door de bocht

Molukse KNIL-militairen gestigmatiseerd

Door: Geronimo Matulessy*

In de nieuwe Nederlandse oorlogsfilm *De Oost* ontbreken de nieuwe verhalen van Molukkers en van Indonesiërs in het geheel. En die zijn juist hard nodig om de complexiteit en pijn van een paar honderd jaar kolonialisme te doorgronden, aldus Geronimo Matulessy.

Op het moment dat de Tweede Wereldoorlog is beëindigd en in Nederland de wederopbouw is begonnen, rukt Indonesië zich na vierhonderd jaar los van de Nederlandse koloniale overheersing. Er ontstaat tussen 1945 en 1949 een bloedige dekolonisatieoorlog, die door zorgvuldig gekozen termen als 'politionele acties' worden bedekt onder een laag vergoelijking. *De Oost*, een film van de Moluks-Nederlandse regisseur Jim Taihuttu, zoomt in op Nederlandse en Molukse KNIL-militairen die zogenaamd orde in het voormalig Nederlands-Indië proberen te herstellen.

Onder leiding van berucht KNIL-officier Raymond Westerling wordt het Depot Speciale Troepen (DST) opgericht, een elite-eenheid van Nederlandse en Molukse jongemannen. Dat de film geen fictie is, bewijst de deelname van mijn opa aan deze eenheid.
Op Zuid-Celebes zouden zij hebben deelgenomen aan het standrechtelijk executeren van Indonesische revolutionairen.

Geweldsexplosies

Als kijker wordt u langzaam meegenomen in een opbouw van opeenvolgende geweldsexplosies: de vele vechtpartijen, racisme en executies. Volgens de filmmakers was dit het stereotype, masculiene wereldje van militairen uit die koloniale tijd.

De witte, Nederlandse hoofdrolspeler verliest daardoor snel zijn onschuld en avontuurlijke eigenschappen; enkele scènes later staat hij tot zijn enkels in het bloed.

De getraumatiseerde hoofdrolspeler hervindt dan uiteindelijk, dankzij gewetenswroeging, zijn menselijke en morele eigenschappen, maar zal de oorlog nooit kwijtraken.

Bij een driesprong groeten vier KNIL militairen het Nederlandse militaire konvooi. Het verkeersbord wijst naar Bandoeng en terug naar Bogor, 1946. (Foto: Het Nationaal Archief)

Dat Taihuttu voor deze witte invalshoek heeft gekozen, valt vanwege de hoeveelheid perspectieven en tijdslimiet enigszins te begrijpen, maar hierdoor ontbreken de nieuwe verhalen van Molukkers en Indonesiërs in het geheel. En die zijn juist hard nodig om de complexiteit en pijn van een paar honderd jaar kolonialisme te doorgronden.

Een gemiste kans, want de wijze waarop Taihuttu de Molukse KNIL-militairen enkele minuten aan bod laat komen bestaat uit drie elementen: trouw aan het koningshuis, loyaliteit en christelijk karakter. Dat is te kort door de bocht en werpt een stigmatiserende deken over de economische en politieke motieven en de hang naar status van onze voorouders.

Gewelddadig mechanisme kolonialisme

Een ander aspect is het uitvergroten van personage van voornoemd officier Westerling. Niet omdat hij een oorlogsmisdadiger was, dat moet worden getoond, maar het biedt critici de mogelijkheid te stellen dat het incidenten waren. Een soort rotte appel in de mand.

De kijker dient gewezen te worden op het structurele, gewelddadige mechanisme van kolonialisme.
De afgelopen jaren is in ons land meer aandacht besteed aan de Atlantische slavernij, waardoor het maatschappelijke bewustzijn over het racistische en onderdrukkende systeem dat mensen van kleur tot op heden onderdrukt, groeide. Demonstraties van Kick Out Zwarte Piet en Black Lives Matter, en de kennisoverdracht door het instituut 'The Black Archives', hebben de koloniale geschiedenis stevig op de politieke agenda gezet.

In de schaduw hiervan hadden de verhalen uit de Indonesische en Molukse archipel in de film meer aan de oppervlakte moeten komen. Precies zoals de zwarte gemeenschap vanuit haar eigen narratieven verhalen vertelt; alleen dan worden we pas echt zichtbaar.

Aan de andere kant zou deze film vanuit retroperspectief inzichten moeten bieden in het handelen van al onze bloedverwanten in voormalig Nederlands-Indië. In mijn geval betekent dit dat ik niet op de stoel van de rechter wil plaatsnemen om mijn Molukse

voorouders te veroordelen voor hun eventuele wandaden, maar dat ik de motieven van voor- en tegenstanders leer doorgronden. Of mijn opa bloed aan zijn handen heeft, weet ik niet, helaas kan ik het hem niet meer vragen. Ik kan wel concluderen dat hij onderdeel is geweest van een moorddadig, koloniaal regime.

Alliantie met de duivel

Daarnaast moeten wij als Molukse nazaten van KNIL-militairen ons ontdoen van de valse trots op een uniform dat staat dat voor een structurele en gewelddadige onderdrukking van volkeren in de diaspora. In gesprekken die ik in de Moluks-Nederlandse gemeenschap voer over de Republik Maluku Selatan (RMS, de vrije Molukse republiek), leg ik constant bloot dat onze voorouders een bloederige alliantie sloten met de duivel. Deze staat haaks op de vrijheid die wij als RMS'ers nastreven. We dienen een ander vertrekpunt te creëren.

Deze gesprekken zijn een confrontatie tussen botsende opvattingen, waardoor het concept vrijheid aan de kaak wordt gesteld.
Ik begrijp nu ook beter waarom Indonesiërs vochten voor onafhankelijkheid, maar het bestrijdt vanuit mijn historische bewustzijn hun hedendaagse neokoloniale beleid.

In het kader van de huidige Indonesische annexatie van de Molukken en West-Papua kunnen we spreken van een onvoltooide dekolonisatie.

De film heeft bij zowel voor- als tegenstanders behoorlijk wat losgemaakt, daarmee is het taboe doorbroken. Uiteindelijk dient er vanuit de Nederlandse overheid en het koningshuis openlijk erkenning te komen voor al het leed in voormalige koloniën en de RMS. Tot die tijd blijf het een traumatische schandvlek die vergeving en heling in de weg staan.

**) Geronimo Matulessy is documentaire-fotograaf en fotojournalist. Dit opiniestuk is eerder geplaatst in De Volkskrant.*

Indonesische elitetroepen openen jacht op Papoea verzetsstrijders

Indonesië blokkeert opnieuw het internet in delen van de meest oostelijke provincie en vindt mensenrechten 'van later zorg'

De Samenwerkende Organisaties voor West Papua (SOWP) luiden de alarmklok vanwege de uiterst zorgwekkende situatie in deze voormalige kolonie van Nederland, de huidige Indonesische provincies Papua en West-Papua (samen ook West-Papua genoemd).

Aanleiding is de dood van het hoofd van de Indonesische inlichtingendienst (BIN) voor Papua, Gusti Putu Danny. Hij werd zondag 25 april jl. fataal geraakt tijdens een konvooi in de binnenlanden van West Papua, in het gebied Beoga. Het Papoea bevrijdingsleger (TPN-OPM) eiste de verantwoordelijkheid op voor zijn dood. Sindsdien volgen de zorgwekkende ontwikkelingen in West Papua elkaar snel op.

"Eerst deze criminelen vernietigen; mensenrechten zijn van later zorg", zegt Bambang Soesatyo, voorzitter van het Indonesische parlement over het Papoea bevrijdingsleger.

Begrafenis hoofd Indonesische Inlichtingendienst Gusti Putu Danny

Papoea's vogelvrij als gevolg van terroristenlabel

Zelfs de Indonesische president Joko Widowo heeft opgeroepen tot de vernietiging van de gewapende groeperingen [1] en heeft hen officieel als terroristen aangemerkt [2]. Dit label zorgt ervoor dat Papoea's in het binnenland vogelvrij zijn verklaard. ''Veel dorpen in het binnenland zijn inmiddels verlaten, de bewoners zijn naar de jungle of de steden gevlucht. Het leger maakt jacht op de rebellen, maar de ervaring leert dat ze elke Papoea in de jungle verdacht vinden,'' aldus Theo Hesegem, directeur van een mensenrechtenorganisatie in het getroffen gebied. Hij ontvangt door de plaatselijke internetblokkade sinds vrijdag 29 april geen whatsappberichten, video's of foto's meer over de situatie in de dorpen van zijn informanten.

Extra troepenmacht in Papua

West Papua is al hevig gemilitariseerd, maar sinds het incident zijn er 800 nieuwe militairen naar het onrustige gebied gestuurd. Eerder, op 14 april waren er al 450 nieuwe militairen gestuurd om

het grensgebied met het buurland Papua New Guinea te bewaken. Inmiddels voert de alomtegenwoordige Indonesische legermacht represaillemaatregelen uit [3]. De realiteit is dat met het terroristenlabel de mensenrechtenschendingen alleen maar zullen toenemen. Ook mensenrechtenorganisaties zoals Amnesty International [4], Indonesische mensenrechtencommité Komnas HAM [5], de gouverneur van de provincie Papua, Lukas Enembe, en de kerkelijke organisaties [6] wijzen erop dat het labelen van de gewapende groeperingen tot terroristen geen oplossing is voor het decennialange conflict tussen het Indonesische leger en de rebellen die strijden voor onafhankelijkheid van Indonesië. Het leidt tot onschuldige slachtoffers onder de burgerbevolking. De Indonesische regering negeert hiermee de zorgen van de Indonesische mensenrechtencommissie. Een vreedzame oplossing is nodig om het voortdurende conflict te beëindigen en de mensenrechtenschendingen een halt toe te roepen.

In voormalig Nederlands Nieuw-Guinea is sinds de Tweede Wereldoorlog steeds sprake geweest van onderdrukking vanwege (neo-)kolonialisme.
Nederland wilde eerst haar kolonie behouden en vervolgens zou Nederland de Papoeabevolking, zoals ook later Suriname, leiden naar onafhankelijkheid. In het naoorlogse tumult werd Nederland echter gedwongen deze kolonie op 1 mei 1963 aan Indonesië over te dragen. Daarop heeft Indonesië de onder auspiciën van de Verenigde Naties gemaakte afspraken stelselmatig geschonden en de Papoea's het recht op zelfbeschikking ontzegd [7]. Sinds 1963 heeft het conflict geleid tot naar schatting 500.000 doden en vermissingen, circa 4.000 binnenlandse vluchtelingen [8], marginalisatie, honger en ziekte onder de gevluchte burgerbevolking.

Noten:

1. https://www.rnz.co.nz/international/pacific-news/441298/fears-of-major-military-crackdown-in-papua
2. https://www.benarnews.org/english/news/indonesian/general-killed-papua-04262021151413.html
3. Military operation in Puncak causes internal displacement - Jakarta continues deployment of additional troops (humanrightspapua.org)
4. https://www.amnesty.id/terrorist-designation-shows-govts-failure-to-address-root-of-papuas-problems/
5. https://nasional.kompas.com/read/2021/03/23/10285881/komnas-ham-minta-bnpt-tak-gegabah-tetapkan-kkb-di-papua-organisasi-terorisme
6. Indonesian Govt labelling Papuan resistance groups as terrorists earns widespread criticism (humanrightspapua.org)
7. http://resources.huygens.knaw.nl/indonesischebetrekkingen1945-1969/DekolonisatieVanIndonesieEnHetZelfbeschikkingsrechtVanDePapoea/papers_pdf/summary_afc
8. https://www.humanrightspapua.org/news/33-2021/782-human-rights-update-west-papua-1st-quarter-2021

Wilt u blijk geven van
uw waardering
voor NICC Magazine en het vele werk dat wij hiervoor maandelijks verrichten? Maakt u dan een
vrijwillige donatie
over op ons bankrekeningnummer
NL39 RABO 0129 216 836
t.n.v. NICC te Den Haag.
Dankzij uw vrijwillige donatie kan NICC Magazine voor iedereen
GRATIS
blijven. Dank u wel.

BORCADEN
BORCA ONLINE
Torenstraat 48a
2513BS Den Haag
070-3642806
(advertentie)

Ingewikkeld Indië

Door: Gertjan van Schoonhoven

Tentoonstelling en boek 'Dossier Indië' *van Thom Hoffman waren een groot succes. Maar er was ook kritiek, zo blijkt. Na een klacht van een bezoeker stelden externe deskundigen allerlei onjuistheden vast. Het duurde een jaar voordat die allemaal waren hersteld.*

Wie sprak er niet die dag, in de statige Balzaal van het Wereldmuseum in Rotterdam? De gastconservator zelf: acteur, fotograaf journalist en Indië-kenner Thom Hoffman (63). Stijn Schoonderwoerd (54), directeur van het Wereldmuseum, en van diens samenwerkingspartner, het Nationaal Museum van Wereldculturen. En, tot slot, de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zelf, Ingrid van Engelshoven (D66).

Zij en een zaal vol genodigden woonden op dinsdag 1 oktober 2019 in de voormalige sociëteit van de Koninklijke Yachtvereniging (1851) de opening bij van Hoffmans historische fototentoonstelling *Dossier Indië*. Voor alle drie een belangrijk moment. Voor Hoffman in de eerste plaats. Hoewel geen historicus, houdt hij zich al meer dan twintig jaar bezig met Nederlands-Indië. Dit was de kroon op zijn werk. Voor de tentoonstelling en zijn fotoboek *Een verborgen geschiedenis. Anders kijken naar Nederlands-Indië* had hij mogen schatgraven in talloze belangrijke fotocollecties. Niet alleen wilde *Dossier Indië* het eerste overzicht in beeld zijn van 150 jaar koloniale geschiedenis. Hoffman wilde dat bezoekers en lezers ook 'anders' naar die geschiedenis laten kijken. Dus geen *tempo doeloe*-blik, maar kritisch. Vanuit een hedendaags, postkoloniaal perspectief, met de nadruk op de 'grimmige' realiteit van het kolonialisme.

Heel anders dan de nostalgische fotoboeken over 'Indië' van Rob Nieuwenhuys (1908-1999). Die zei er eerlijk bij dat zijn foto's 'veel verhullen', maar deed geen poging om het verhulde te laten zien. Hoffman wel. De driehonderd foto's die hij selecteerde, zijn even indrukwekkend als onthutsend. Weinig tempo doeloe, veel lijfstraffen, executies, strafexpedities en veel angstig kijkende Indonesiërs. Maar van een 'aanklacht' wilde hij niet spreken, zei hij in een interview. 'Het is een feitelijke weergave – wat er in beelden gevonden kon worden – van de gebeurtenissen tussen 1814 en 1949.' In 1814 krijgt Nederland 'Indië' terug van de Britten. In 1949 werd Indonesië onafhankelijk.

Hey Wereldmuseum in Rotterdam aan de Maasoever

Ook voor Stijn Schoonderwoerd – vanaf 1 februari 2021 de nieuwe directeur van de Nationale Opera & Ballet in Amsterdam – moet het een spannende opening zijn geweest. Het Wereldmuseum was net heropend door koningin Máxima. Daaraan was sinds 2017 een ingrijpende verbouwing voorafgegaan, en ook een heroriëntatie op de rol van het museum in Rotterdam.

Na veel rumoer en zowat een faillissement onder de vorige directeur had het Wereldmuseum weinig krediet meer bij de lokale politiek. De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur zou op korte termijn beslissen over een subsidie van 5,2 miljoen euro. Het museum moest zijn relevantie bewijzen – en snel ook. Een tentoonstelling naar Schoonderwoerds hart was *Dossier Indië* waarschijnlijk wel.

Onder Schoonderwoerd en Wayne Modest, hoofd onderzoek en sinds 1 januari de nieuwe inhoudelijk directeur, zijn het Wereldmuseum en het Nationaal Museum van Wereldculturen (het Tropenmuseum in Amsterdam, het Rijksmuseum Volkenkunde in Leiden en het Afrika Museum in Berg en Dal) een kritischer koers gaan varen. De musea, eens de pronkkamers van de koloniale tijd, moeten niet alleen minder stoffig worden, ze moeten ook 'dekoloniseren'. Dat wil zeggen: zichzelf als het ware hersenspoelen om af te kicken van het koloniale verhaal.

Er moet veel meer ruimte komen voor het kritische perspectief van de nazaten van de gekoloniseerden van toen. 'Inclusiever' worden, is het devies.
Minister Van Engelshoven, ten slotte, had kort voor de opening opzien gebaard met haar verzoek om meer 'schaduwkanten' van de geschiedenis in de Historische Canon. Nu ging ze daar op in. Ze wil, zei ze, 'de complete geschiedenis'. 'Alle hoofdstukken. Donker en licht, goed en kwaad.' 'Een evenwichtige geschiedenis hoort bij een volwassen natie. Een nationaal archief is geen Instagramaccount.' Ze bedankte Hoffman en het museum voor hun zorgvuldigheid.

Marinegeschut expeditie Van Heutz, 1901

Zowel de tentoonstelling als het boek werd een groot succes. De recensies waren van *NRC* tot *De Telegraaf* lovend, de bezoekers-aantallen en de waarderingscijfers hoog. Hoffmans boek – niet door het museum gemaakt, maar door uitgeverij WBooks – is herdrukt en kreeg van de Vereniging Geschiedenisdocenten Nederland de prijs voor het beste geschiedenisboek van 2020.

Maar hoe 'zorgvuldig' en 'even-wichtig' is *Dossier Indië* eigenlijk? Die vraag – zo blijkt uit een reconstructie – moet intern al snel na de opening aan de orde zijn geweest. Op 8 november 2019, vijf weken na de opening, krijgt directeur Schoonderwoerd een mail van een Rotterdamse Museumjaarkaarthouder. De man heeft – als geïnteresseerde – de tentoon-stelling meteen bezocht. Maar evenwichtig vindt hij *Dossier Indië* niet. En er zitten volgens hem in de teksten tal van feitelijke onjuistheden.
De klager – oud-advocaat B. Janssen – is geen man die graag wordt afgescheept. Als hij niet snel genoeg antwoord krijgt op zijn eerste mail, mailt hij meteen de raad van toezicht. In zijn eerste bericht aan klager, op 19 november, komt Schoonderwoerd dan ook wat korzelig over. Wat klager Janssen dan weer niet begrijpt, mailt deze op 20 november terug.

'Elke expositiedag die voorbijgaat leidt tot bezoekers die met verkeerde informatie naar huis gaan.' Juist musea zouden 'in deze tijden van nepnieuws een baken van feitelijkheid moeten zijn'. Verwijzend naar Van Engelshoven: 'Het Wereldmuseum is geen Facebook.' Begin december krijgt hij uitvoeriger antwoord van Schoonderwoerd. Twee onjuist-heden worden aangepast, en er komt een 'aanvullende controle op alle in deze tentoonstelling gebruikte feiten en cijfers'. En inderdaad: in de loop van december vraagt Wayne Modest, in opdracht van Schoonderwoerd, twee externe deskundigen om alle teksten te controleren op feitelijke onjuistheden.

Remco Raben (58), bijzonder hoogleraar koloniale en postkolo-niale literatuur en cultuurgeschie-denis aan de Universiteit van Amsterdam, is één van hen, bevestigt hij tegen *Elsevier's Weekblad (EW)*. Bijna per kerende post, op 10 januari 2020, geeft hij in een mail aan het museum 'zijn ongezouten commentaar', zoals hij dat tegen *EW* omschrijft. Raben wil die mail niet integraal met *EW* delen, maar spreekt van 'tientallen fouten of foutieve formuleringen' en geeft daarvan meerdere voorbeelden.
Zo meldt de tentoonstellingstekst dat de Japanners na hun invasie 70.000 westerse burgers inter-neerden, Raben vindt dat dit '142.000 burgers en militairen' moet zijn. Het aantal omgeko-men *romusha's* (Javaanse dwang-arbeiders van de Japanners) is nooit met zekerheid vastgesteld, maar het waren er geen 'tien-duizenden', zoals Hoffman schrijft, maar honderdduizenden. Beide kanttekeningen had ook klager Janssen gemaakt.

Raben vindt dat de onjuistheden die hij vond 'blijk geven van grote slordigheid van betrokkenen', zegt hij. 'Hoffman heeft in zijn voorbereiding steken laten vallen en het museum in de begeleiding van Hoffman ook.' In een twee uur durend, geëmotioneerd en strijd-baar telefoongesprek met *EW* en daarna in een lange mail, bestrijdt Hoffman dat de gesignaleerde onjuistheden onjuist zijn en laat

hij zien op grond van welke bronnen hij tot zijn keuzes kwam.
Raben heeft ook inhoudelijk kritiek. Hoffman zou zijn pretenties niet waarmaken. Anders kijken? 'We bezien Indië door de lens van Europese fotografen. Hoffman heeft geen enkele moeite gedaan om het werk van Indonesische fotografen op te zoeken. De gekozen perspectieven zijn zelden of nooit die van Indonesiërs. Hoe kan een beeld dan "anders" zijn?' Raben verwijt hem ook 'oriëntalistische frases', die 'dicht tegen het ouderwets koloniaal taalgebruik aanschurken'. *Eenvoudige Javanen. Het wonder van Deli. Onlusten.*
Kortom: geen echt 'postkoloniale' benadering.

Jaarkaarthouder Janssen vindt Hoffman juist te 'postkoloniaal'. 'Ik meen,' schrijft hij, 'een patroon te zien. Als het over de "dader Nederland" gaat, pakt Hoffman uit met heel hoge getallen en veel informatie. Als Nederland niet als dader wordt opgevoerd, noemt hij ofwel geen, ofwel opvallend lage getallen, en komt het onderwerp niet of nauwelijks aan bod.'

De *romusha*-kwestie is een voorbeeld van die 'opvallend lage getallen'. En er is wel aandacht voor een hongersnood uit 1845, maar niet voor het leed van de Javaanse bevolking tijdens de Japanse bezetting, met een hongersnood die aan 2,5 miljoen mensen het leven kostte.
Zo ingewikkeld is het krachtenveld rond 'Indië'. Wat volgens de een te 'postkoloniaal' is, is volgens de ander niet 'postkoloniaal' genoeg. Hoffman heeft daarbij in de perceptie het nadeel dat hij geen historicus is, en een bekende Nederlander. De Rotterdamse jaarkaarthouder begint er in zijn mails aan Schoonderwoerd over ('Willen we dit eigenlijk wel, een BN'er als gastcurator over een dergelijk onderwerp'). Raben zegt: 'Met alle respect, maar geschiedenis is een vak. Hoffman heeft andere talenten.'

Niet dat Raben vindt dat niet-historici van Indonesië moeten afblijven. 'Ik leer veel waardevolle dingen over de geschiedenis van niet-academici. We moeten ook niet doen alsof Dossier Indië waardeloos is. Tentoonstelling en boek vervullen een functie in het informeren van het grote publiek over de geschiedenis van de Nederlandse bezetting van Indonesië – of hoe je het ook wilt noemen. Maar feitelijke precisie is wel een vereiste.'
Het lijkt er in januari 2020 op dat het museum aan de slag gaat. Raben krijgt bericht dat het museum zich gaat beraden. Schoonderwoerd had Janssen op 4 december al bedankt. 'Uw interventie leidt ertoe dat we bepaalde interne controlemechanismes verder verbeteren.' Hij kondigt twee correcties aan. De tekst over de romusha's zal worden aangepast, de omschrijving van Jacob Haafner als 'VOC dienaar, 1808' ook. De VOC is in 1800 opgeheven.

Studieportret van een Indo-Europese familie te Mamado

Voorbeeldig gereageerd. In de museumwereld geldt: fout is fout. Heeft een klager gelijk, dan pas je het aan. Eind februari, als ook de tweede factchecker heeft gerapporteerd, past het museum inderdaad twee passages aan: de tekst over de romusha's en de tekst over het aantal geïnterneerden.
Het Wereldmuseum had zich voorgenomen, zegt directeur Schoonderwoerd, om meteen ook andere wijzigingen door te voeren als de twee factcheckers daarmee zouden komen. Maar toen de rapporten er lagen, 'bleek wel dat daar meer tijd voor nodig was'. Het museum wilde ze eerst goed beoordelen en 'eventuele wijzigingen in een tweede ronde meenemen'.

Maar dat gebeurt pas een jaar na de opening, begin oktober 2020. Het museum voegt dan onder meer een extra 'verantwoording' toe, waarin de kritiek van Raben naklinkt. 'Als Wereldmuseum realiseren wij ons dat we met *Dossier Indië* een beperkt beeld van de koloniale tijd geven. Immers, we gebruiken alleen fotocollecties uit Nederlandse instituten en daardoor kijken we vanuit een eenzijdig perspectief. Ook de lens van de curator speelt een rol bij de keuze van de foto's, onderwerpen en interpretaties.'
De oorspronkelijke verantwoording hangt ernaast. '*Dossier Indië* vertelt in foto en film het verhaal van de geschiedenis van Indonesië van de laatste eeuw van de koloniale periode.'

De pretenties zijn dus stevig bijgesteld. Van: 'complete geschiedenis' naar 'beperkt beeld'.
Een van de passages die zijn veranderd, is een tekst over de Japanse interneringskampen voor Europeanen.
Die gaf geallieerde blokkades de schuld van de enorme hongersnood in de Indonesische archipel tot 1945. In de aangepaste tekst is die zin verwijderd. Ook is Jacob Haafner eindelijk 'VOC dienaar' af in een jaar dat de VOC niet meer bestond.

Nam het museum zelf het initiatief? Daar lijkt het niet op. Janssen – de vasthoudendheid zelf – heeft van de raad van toezicht tot de Museumvereniging bot gevangen en licht op 11 september de Rotterdamse wethouder

van Onderwijs en Cultuur Said Kasmi (D66) in. Op 29 september bericht deze Janssen dat hij contact heeft gehad met de museumdirectie en dat de teksten 'uiterlijk begin oktober' zijn aangepast. En zo geschiedt.

Said Kasmi, Wethouder Cultuur in Rotterdam

Kasmi wil *EW* zijn brief niet mondeling toelichten. Hij laat het bij een schriftelijke reactie, die weer een kopie is van zijn brief aan Janssen. Zijn woordvoerder bestrijdt dat er sprake is van 'ingrijpen'. De wedervraag hoe de wethouder het *dan* wil noemen, blijft onbeantwoord.
Waarom duurde het zo lang voor de tweede ronde wijzigingen werd doorgevoerd?
De wethouder schrijft dat 'de impact van de coronacrisis het museum parten heeft gespeeld'. Schoonderwoerd noemt een andere reden. 'Het is helaas blijven liggen.' Om 'Rotterdam ervan te overtuigen dat het Wereldmuseum de moeite waard is om te redden' waren er nog twee grote tentoonstellingen in de maak. 'Het was alle hens aan dek.'

Toen echter de wethouder zijn ambtenaren navraag liet doen, ontdekte Schoonderwoerd dat die tweede ronde nooit was doorgevoerd en heeft hij intern met de vuist op tafel geslagen. 'Potverdorie, zijn die teksten nu nóg niet aangepast? Ik dacht dat dat al lang was gebeurd.' Ook hij spreekt tegen dat het een interventie van de wethouder was. 'Daar gaat de wethouder helemaal niet over!'

Een complicatie was dat de tweede deskundige – wiens naam de directeur niet wil noemen – deels weer andere opmerkingen had dan Raben. 'Wat de ene deskundige fout vindt, hoeft de andere nog niet fout te vinden. Het is heel lastig om te zeggen: zo zit het precies. In veel gevallen ging het om een bepaald perspectief van de deskundige op de geschiedenis. Dat moesten wij punt voor punt zorgvuldig wegen, en dat kost ook tijd.'
Hoewel Schoonderwoerd dat tegenspreekt ('dan had ik wel een stagiair gevraagd om het uit te zoeken'), heeft meegespeeld dat het museum zijn gastconservator niet in verlegenheid wilde brengen. Janssen zegt dat persoonlijk te hebben vernomen van Schoonderwoerd bij een gezamenlijk 'kopje koffie'.

Ook Remco Raben zegt dat 'van verschillende kanten' te hebben gehoord. 'Ik begreep dat het moeilijk was een balans te vinden tussen het aanbrengen van wijzigingen en het respecteren van de toon en de opzet van Hoffman.' Enig begrip kan hij wel opbrengen. 'Als je zo groots hebt uitgepakt, kan ik me wel voorstellen dat het een dilemma is, ja. Het museum heeft geprobeerd het probleem mede te ondervangen door discussiebijeenkomsten. Dat vond ik wel een elegante oplossing.'
Feit is dat Thom Hoffman nooit is ingelicht over de correcties. Die hoort het van *EW*. Erg vindt hij dat niet. 'Het is hun verantwoordelijkheid. Ik ben blij dat ze me er niet mee hebben lastiggevallen.'
Gastconservator Thom Hoffman (63) vindt dat de kritiek op *Dossier Indië* – en alle aandacht die *EW* eraan besteedt – onrecht doet aan de goede ontvangst en hoge waardering. Van de vele buitenlandse bezoekers tot de Vereniging Geschiedenisdocenten Nederland, die het boek *Een verborgen geschiedenis* uitriep tot geschiedenisboek van het jaar. Ook, zegt Hoffman, doet het onrecht aan de 'werkelijk unieke collectie fotografische en historische objecten die hier voor het eerst museaal zijn samengebracht door het Wereldmuseum, nog 15 nationale instituten en door mij. Om uren naar te kijken.' Dat er foutjes in zitten, sluit hij niet uit. 'De tentoonstelling bestaat uit duizenden kleine items aan informatie. Daarin kunnen, hoe er ook gestreefd is naar perfectie en doublecheck, altijd vergissingen optreden. Maar voor mij is de strekking het belangrijkste. Het verhaal, hoe gaan we als land om met deze geschiedenis?'

Remco Raben hoogleraar koloniale en postkoloniale literatuur en cultuurgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam

EW legt Hoffman in een twee uur durend gesprek een aantal 'fouten of foutieve formuleringen' voor die hoogleraar Remco Raben vond. Bij het eerste voorbeeld lijkt Raben zich te hebben vergist. Volgens hem dateert Hoffman Multatuli's Max Havelaar in 1862, en moet dat 1860 zijn.

Volgens Hoffman verwijst hij in die passage naar *Over vrijen arbeid in Nederlandsch Indië* uit 1862. Verder laat Hoffman Frankrijk Nederland in 1795 'inlijven'. Dat moet volgens Raben 1810 zijn. Formeel juist, maar Hoffman verdedigt zijn woordkeuze. De Franse inval was in 1795 en de gouverneur-generaal Daendels was in 1807 door Napoleon benoemd. Andere onjuistheden weerspreekt Hoffman met een verwijzing naar zijn bronnen. In complexe kwesties als het aantal omgekomen romusha's maakte hij eigen keuzes. 'Er is geen sluitende all-over boekhouding.' Rabens lezing van de annexatie van de Molukken bestrijdt hij ook. 'Raben heeft dus geen sterke zaak.'

Daar staat tegenover dat het museum meerdere teksten corrigeerde in de geest van Raben en de jaarkaarthouder. Raben vindt dat Hoffman expliciet naar *Vrijen arbeid* had moet ver--wijzen en blijft erbij dat Hoffman slordig is met cijfers en for-muleringen. Hij noemt het dubieus dat Hoffman vasthoudt aan zijn romusha- en geïnterneerden-cijfers, terwijl de wetenschap-pelijke cijfers gewoon op de site van het NIOD staan. 'Die spreken boekdelen.'
Dossier Indië zou na 19 januari 2021 verhuizen naar Leiden. Omdat corona het hele tentoon-stellingsschema in de war heeft geschopt, ging dat niet meer door.

Dit artikel verscheen eerder in Elsevier´s Weekblad (EW), 30 januari 2021. Bron: Java Post.

Levering en reparatie van GSM, Tablet, Laptop, Desktop en alle randapparatuur.
Snel, vakkundig en redelijk geprijsd. Klik hier voor de aanbiedingen.

BORCADEN
BORCA ONLINE

Torenstraat 48a
2513 BS Den Haag
070-3642806
www.borcaden.nl

(advertentie)

Niet weggooien

Nog altijd duiken bijzondere documenten uit de Tweede Wereldoorlog op. Bij een verhuizing, bij de sloop van een woning of bij het opruimen van een zolder. Variërend van een stapeltje brieven tot foto's, films, dagboeken of oorlogsge-relateerde documenten. Gooi deze documenten s.v.p. niet weg, maar neem contact op met het NIOD. Mogelijk is het een welkome aanvulling op onze collectie.

Heeft u documenten (dagboeken, foto's, correspondentie etc.) uit de oorlogsjaren en overweegt u deze stukken te schenken aan het

NIOD? Maak dan gebruik van het schenkingsformulier en stuur een bericht naar het NIOD met daarin een korte omschrijving van het materiaal en uw adresgegevens. Het NIOD neemt daarna zo spoedig mogelijk contact met u op.

Waarom schenken aan het NIOD?

Het NIOD beschikt over een grote archiefcollectie, de totale omvang hiervan is maar liefst meer dan 2.5 strekkende kilometer. In deze collectie bevinden zich onder andere meer dan 3000 oorlogs-dagboeken. Uw schenking wordt toegevoegd aan deze collectie, en wordt zo beschikbaar gemaakt

voor wetenschappelijk onderzoek. Daarnaast wordt het volgens de geldende archiefnormen bewaard, waardoor de levensduur van uw schenking verlengd wordt. Op termijn wordt het archiefmateriaal gedigitaliseerd.

Over het NIOD-archief

Ons instituut is een professioneel archief. Wij werken louter met hoogopgeleide archivarissen, historici en wat dies meer zij. Onze archiefruimte wordt klimatologisch aangestuurd zodat temperatuur en luchtvochtigheid optimaal voor (oud) papier zijn. De documenten worden in zuurvrije omslagen in

zuurvrije dozen bewaard. De documenten worden hier voor altijd bewaard, totdat het document uit elkaar valt. Voor die tijd wordt er een digitale scan van het document gemaakt.

Niet weggooien!

Met de actie *Niet Weggooien* wil het NIOD samen met vijftien Nederlandse oorlogs- en verzetsmusea en herinneringscentra – waaronder natuurlijk ook 'ons' Museum Sophiahof in Den Haag – voorkomen dat materiaal uit de Tweede Wereldoorlog van particulieren en instanties uit Nederland, Nederlands-Indië en Nederlands Nieuw-Guinea verloren gaat.

INDISCH PLATFORM **zoekt donateurs**

Het Indisch Platform behartigt de belangen van de Indische gemeenschap bij de Nederlandse regering
Stichting Het Indisch Platform - Postbus 85564 - 2508 CG Den Haag
Bankrek. nr. NL84 INGB 0088 3644 67 t.n.v. Indisch Platform

Hell Ships – The Devils' Routes (3)

Door: Kees Maaswinkel

Van begin 1942 tot midden augustus 1945 vonden in Azië meer dan 200 scheepstransporten van geallieerde krijgsgevangenen plaats. Daarbij werden ruim 150.000 inschepingen geregistreerd.
Om hoeveel krijgsgevangenen het precies ging, is moeilijk vast te stellen, omdat velen van hen op meerdere transporten zaten. Wel duidelijk is dat op die reizen meer dan 15.000 krijgsgevangenen het leven lieten. Veruit de belangrijkste transporten vanaf Java waren die naar Birma en Thailand, naar Japan, Sumatra, Flores en naar de Molukken. Die laatste uitzending had verhoudingsgewijs de meeste slachtoffers.
Bij de geallieerde – hoofdzakelijk Amerikaanse – overwinning op Japan wordt vooral gedacht aan de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki en aan de harde gevechten op de eilanden in de Pacific. Weinig oog is er voor de bijdrage van de Amerikaanse onderzeebootvloot, de US Submarine Fleet. Hoe die vloot opereerde en wat voor gevolgen dat had voor geallieerde militairen in krijgsgevangenschap. Daarover gaat dit derde deel van het artikel over de Hell Ships.

Friendly Fire

Admiraal Yamamoto, het meesterbrein achter de aanval op Pearl Harbor, voorspelde vóór de aanval: *"In het eerste half jaar van onze oorlog met de Verenigde Staten kunnen we tekeer gaan als wilden en de een na de andere overwinning behalen. Daarna is het gedaan met onze successen."* Ongetwijfeld zal Yamamoto daarbij hebben gedacht aan het industriële potentieel van de VS. Maar hij zal ook hebben ingezien dat het enorme gebied dat men wilde veroveren – en ook inderdaad wist te veroveren – op termijn niet te houden was. Daarvoor was het te groot en te veel verspreid en waren de verbindingen tussen al die gebieden en eilanden te kwetsbaar. Misschien zal hij, als marineman, ook hebben voorzien dat het de Amerikaanse onder-

zeebootvloot zou zijn die de lijnen tussen de bezette gebieden en Japan zou doorsnijden.

En dat had hij dan goed voorzien. Het zouden inderdaad onderzeeboten zijn, die het grootste deel van de Japanse koopvaardijvloot wisten te vernietigen. Daarmee isoleerden ze het Japanse thuisland, legden ze de Japanse industrie grotendeels lam, en wisten ze bevoorrading en versterking van de Japanse garnizoenen in de bezette gebieden tegen te voorkomen. Vanaf begin 1942 tot augustus 1945 zouden onderzeeërs meer dan de helft van het totale Japanse scheepstonnage tot zinken brengen, 30 procent van de keizerlijke marine en 60 procent van de koopvaardij.

In die periode werden door onderzeeërs van de US Submarine Fleet 1.474 patrouilles gevaren, waarbij 4.112 aanvallen werden uitgevoerd en 1.392 schepen tot zinken gebracht. Een ruwe berekening leert dat daarbij meer dan 100.000 slachtoffers vielen. Dat bij die aanvallen ook 15.000 geallieerde krijgsgevangenen de dood vonden is niet of nauwelijks bekend. Overigens droegen ook de Britten bij aan dat aantal. Twee van hun onderzeebootaanvallen in Azië hadden 1.804 geallieerde slachtoffers tot gevolg.

Geconfronteerd met die verliezen wordt vaak gezegd:*"Helaas is dat gebeurd, maar het is begrijpelijk. Op die onderzeeërs kon men niet weten dat er eigen troepen aan boord waren. De schepen voerden immers geen rood kruis!"* En dat is juist. De commandanten wisten niet dat er eigen troepen aan boord waren van de schepen die ze aanvielen. En die schepen waren inderdaad niet voorzien van rode kruisen. Ook de geallieerden deden dat niet. In 1942 ondernam het Internationale Rode Kruis voor de tweede maal een poging om het transport van krijgsgevangenen veiliger te maken en riep de partijen op een overeenkomst te sluiten. In november 1942 concludeerden de Allied Joint Chiefs of Staff, dus ook de Amerikanen, dat *"Gezien het grote belang vijandelijke schepen te kunnen aanvallen en het relatief kleine aantal krijgsgevangenen dat daarvan het slachtoffer zou kunnen zijn, zouden er op dit moment geen beperkingen moeten zijn".* Dat standpunt werd in de volgende jaren niet gewijzigd. Geen rode kruisen dus. En wat uiteindelijk onder "*relatief klein*" moest worden verstaan zou blijken.

Vielen die slachtoffers dan per ongeluk en uit onwetendheid?
Archiefonderzoek van de laatste twintig jaar toont aan dat het US Fleet Command niet alleen wist dat er eigen mensen werden vervoerd op Japanse schepen, maar óók wist met welke schepen, en waar en wanneer.
Het onderzoek laat dat zien men geen rekening hield met de aanwezigheid van eigen troepen en dat ook later niet heeft willen weten.

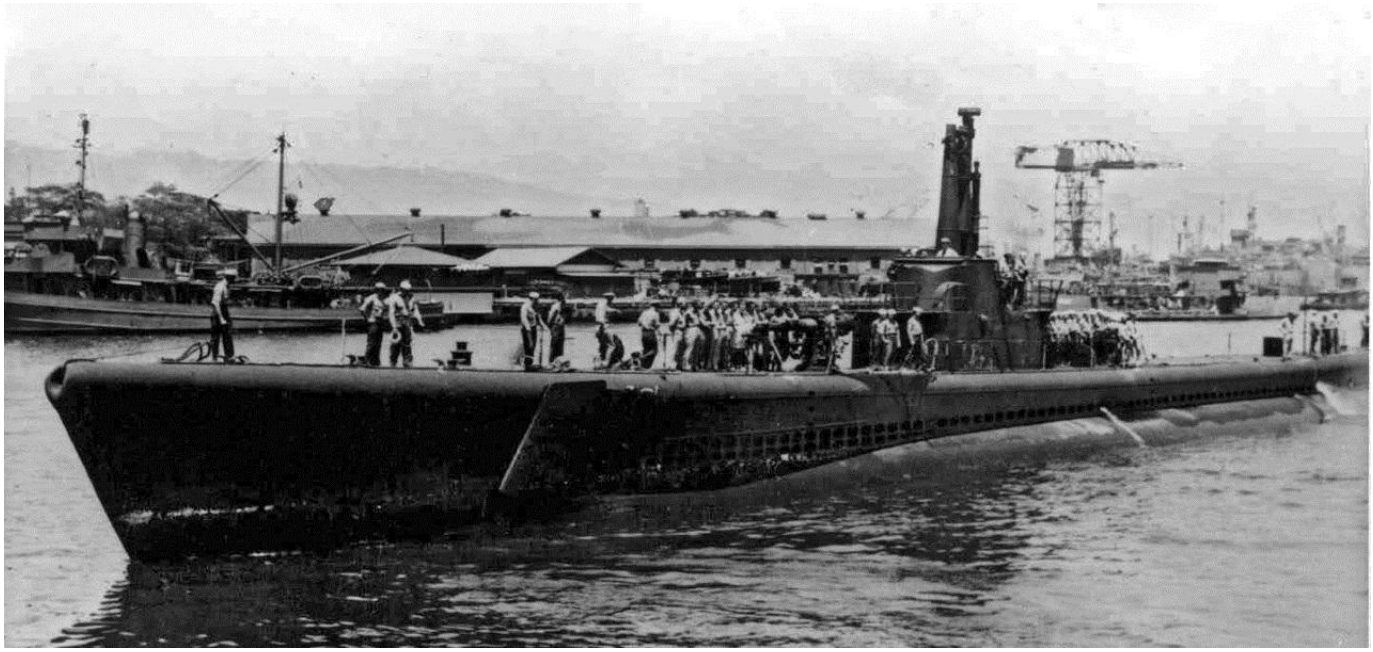
In 1949 verscheen een 575 pagina's dik boek waarin de US Navy verantwoording aflegde voor de operaties van de Submarine Fleet. Met trots! Elk wapenfeit, hoe klein ook, werd vermeld. Elk verlies ook. Maar er is geen letter te vinden over slachtoffers van 'friendly fire'. Ook niet in de zes edities die in de tien jaar daarop volgden.
Pas na het vrijgeven van de marine-archieven hebben onafhankelijke onderzoekers, zoals Gregory Michno, historicus, en zoon van een onderzeebootman, kunnen uitzoeken wat er werkelijk aan de hand was en hoe dat kon gebeuren. Hier volgen de verslagen van een transport en een aanval, die duidelijk maken hoe dat ging.

Konvooi HO-02 naar Japan

Op 22 mei 1944 arriveert in Singapore het vrachtschip Kiska Maru. Enkele dagen daarvoor is het van Tandjoeng Priok vertrokken met aan boord 778 geallieerde krijgsgevangenen: 281 Nederlanders, onder wie een grote groep doktoren en verplegers, 258 Australiërs, 197 Britten en 42 Amerikanen.

Op 2 juni wordt ingescheept op de Miyo Maru. Een paar zieken blijven achter. De reis gaat in konvooi van 12 schepen. Naast de Miyo Maru zijn er nog drie schepen die krijgsgevangenen vervoeren: de Hiyoki Maru met 450 krijgsgevangenen, de Hozan Maru met 451 krijgsgevangenen en de

USS Tang

Kokusei Maru met 456 krijgsgevangenen. In totaal worden met dat konvooi dus meer dan 2.100 krijgsgevangenen vervoerd. Alle schepen hebben ook lading, onder andere bauxiet-erts voor de vliegtuigindustrie. Op 6 juni, voor de kust van Indochina (het huidige Vietnam), wordt het konvooi aangevallen door de onderzeeër USS Raton. Een korvet wordt daarbij tot zinken gebracht. Het konvooi vervolgt verder ongestoord de reis naar Manila.

De derde patrouille van de USS Tang

Op 8 juni vertrekt de Amerikaanse onderzeeër Tang van Pearl Harbor voor haar derde oorlogspatrouille. Het zal de meest succesvolle onderzeeboot-patrouille worden van de Tweede Wereldoorlog.
Commandant is Richard O'Kane, hij zal de meest succesvolle onderzeebootkapitein blijken, ondanks het feit dat hij later dat jaar krijgsgevangen wordt gemaakt. De Tang vaart in gezelschap van de onderzeeër Sealion.

De Tang is een half jaar in dienst en heeft al twee patrouilles achter zich. Voor de Sealion is het de eerste patrouille. Beide schepen zijn zo'n 100 meter lang en worden aangedreven door 4 dieselmotoren. Voor onder water zijn er electromotoren, waarmee men maximaal 36 uur kan varen. Met een bemanning van 60 koppen kunnen de schepen een patrouille van 8 weken aan. Voor de 10 torpedobuizen – 6 voor en 4 achter – hebben de onderzeeërs elk 24 torpedo's aan boord. Op dek staat een kanon en er kunnen mitrailleurs worden gemonteerd. De maximale duikdiepte is 330 meter. Onderweg wordt er geoefend: duiken, brandoefeningen, testen van de communicatie. Op 12 juni komen de twee schepen aan bij het eiland Midway, nemen brandstof in, lossen een motorprobleem op en vertrekken dezelfde dag richting Oost-Chinese Zee.

Konvooi HO-02 van Manila naar Formosa

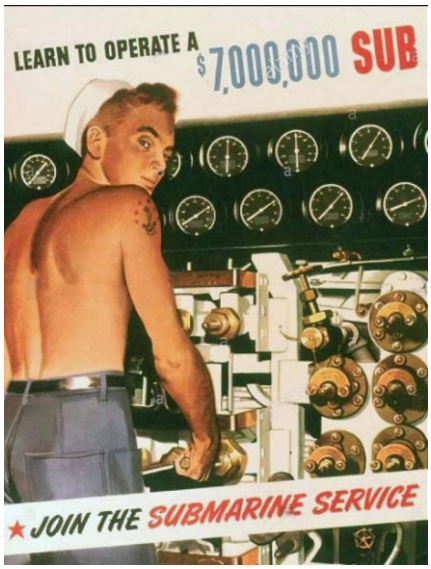
Op 14 juni verlaten de schepen met krijgsgevangenen Manila op weg naar Takao, Formosa. Een vrachtschip, de Tamahoko Maru, is aan het konvooi toegevoegd. Enkele korvetten blijven achter. De volgende dag komt het konvooi in een tyfoon die 4 dagen aanhoudt. De ruimen blijven gesloten, niemand kan aan dek, er komt geen eten. De Miyo Maru loopt in de storm averij op, maar bereikt op 18 juni toch Takao. Daar blijkt de schade zo groot dat het niet verder kan. Eén van de opvarenden, de KNIL-luitenant Van Ootmerssen, zal later schrijven

"De volgende morgen werd de groep krijgsgevangenen overgebracht naar een groter schip van 6.700 ton (de Tamahoko Maru) dat een lading rijst en suiker opnam en 500 Japanse soldaten. Ongeveer 300 man sliepen aan dek, 20 koks achter de brug en de rest benedendeks. Zo ook de Koreaanse bewakers. Er waren reddingsvesten aanwezig, maar die werden niet uitgegeven, ondanks protesten. Aan dek waren balsavlotten, vastgemaakt aan de reling. Toegang tot de ruimen ging via houten trappen. Het konvooi bestond uit 12 schepen, twee korvetten, een mijnenlegger en een walvisvaarder. We verlieten Formosa op 20 juni en de dagen daarop waren plezierig koel na de hitte van de tropen."

Een wolfpack in de Oost-Chinese Zee

Op 23 juni bereiken de onderzeeërs Tang en Sealion het eiland Kusakaki-shima, zo'n 100 zeemijl ten zuiden van Nagasaki. Er vindt

overleg plaats en gezamenlijk gaan ze verder. Rond middernacht is er een rendez-vous met de onderzeeër Tinosa, die zich bij hen voegt. O'Kane heeft de leiding en een officier van de Tang gaat aan boord van de Tinosa om het aanvalsplan te bespreken en infrarood seinlampen te overhandigen. Het moet een nachtaanval aan de oppervlakte worden. Een gecoördineerde aanval op een konvooi van meerdere onderzeeërs is een tactiek die de Amerikanen van de Duitsers hebben afgekeken. Hun onderzeebootaanvallen op geallieerde konvooien op de Atlantische route met de zogenoemde *'Wolfsrudeltaktik'* waren zeer succesvol en zo'n combinatie werd 'wolfpack' genoemd.

De Water Transport Code - Ultra

Voor de zeetransporten van het Japanse leger, zoals de verplaatsing van troepen, van krijgsgevangenen, van materieel en voorraden en van grondstoffen, vindt het berichtenverkeer plaats met behulp van een eigen code, de JEK of 2468. Lang voor vertrek van het konvooi vindt uitvoerige berichtenverkeer plaats met het hoofdkwartier in Hiroshima. Over omvang en samenstelling, over lading, aantallen krijgsgevangenen, over vertrekdatum, route, begeleiding, bestemming en de verwachte aankomstdatum.

Onderweg seinen de schepen elke dag rond het middaguur hun posities door, hun koers, hun snelheid, het weer en bijzonderheden. In april 1943 wordt door gezamenlijke inspanning van Amerikaanse, Britse en Australische diensten de berichtencode JEK gekraakt, inclusief het systeem van periodieke wijzigingen. Twee maanden later worden de eerste berichten doorgestuurd naar het Pentagon en vanaf de herfst van 1943 worden per maand zo'n 6.000 berichten onderschept, die 'Ultra' worden genoemd. Afluisterposten bevinden zich onder meer op Ceylon en Hawaii en in Australië. Decoderen gebeurt in New Delhi India, Blechley Park England, Arlington Hall Virginia, Station Hypo Honolulu en Frumel Melbourne. De ontcijferde berichten worden doorgestuurd naar de Pacific Fleet's Combat Intelligence Unit op Hawaii. Daar bekijkt de commandant elke morgen een kaart met de locaties van alle US submarines in de Pacific en de posities van de Japanse konvooien.

Mogelijkheden tot acties worden direct doorgegeven aan het hoofdkwartier van de US Submarine in de Pacific. Die mogelijkheden zijn talrijk. Er zijn nachten dat vrijwel elke onderzeeër op patrouille in de Pacific werkt op basis van Ultra. Onderzeeboot-commandanten leunen zó sterk op die berichten, dat ze zich beklagen als een konvooi niet op het te verwachten tijdstip op de te verwachten locatie verschijnt. Om ervoor te zorgen dat niet bekend wordt dat de code is gekraakt worden allerlei maatregelen genomen. Zo mogen de berichten van het hoofdkwartier niet in het logboek worden genoteerd. Er worden geruchten verspreid over spionnen op eilanden die de schepen in de gaten houden. Er worden vliegtuigen ingezet om te suggereren dat er sprake is van ontdekking vanuit de lucht. De resultaten van de US-onderzeebootdienst zijn overweldigend. Met minder dan 2 procent van het totale marinepersoneel, scoort de dienst 55 procent van de Japanse verliezen op zee.

O'Kane in het logboek van de USS Tang

24 en 25 juni 1944
21.45 Na een aantal verlichte sampans die visten langs de 100 vadem lijn te hebben ontweken, verscheen een groot konvooi op de radar, komend uit de Koshiki zeestraat, nog zo'n 20 kilometer verwijderd.
21.53 Omdat koers en snelheid niet helemaal duidelijk waren stuurden we alleen bericht van de positie naar de Tinosa en de Sealion.
22.20 Konden koers en snelheid vaststellen en gaven dat door.
22.27 We bevonden ons, leek het, in een gunstige positie aan bakboord. Maar met een opkomende maan en met op de radar verschillende korvetten voor en naast het konvooi, werd duidelijk dat onopgemerkt binnendringen vanaf de voorkant of door de flank vrijwel onmogelijk zou zijn. Directe waarneming bevestigde dat.

Morton en O'Kane (r)

Er waren tenminste zes grote schepen, twee per vaarlijn, omringd door tenminste zes korvetten, het geheel aan voor- en achterzijde afgesloten door ook weer korvetten. We besloten het konvooi binnen te dringen vanuit de achterzijde. Met vermijding van een korvet konden we de stuurboordzijde van de laatste twee schepen tot op 2500 meter

naderen. Het voorste schip was een vrachtvaarder met vier laadmasten, het tweede een moderne tanker met een korte brede pijp op het achterdek.

23.49 uur Het konvooi, nu dichtbij Nomo Saki, lag op een noordelijke koers met een snelheid van 10 knopen.
We stopten, draaiden naar bakboord en stuurden een 'spread' van drie torpedo's af op het vrachtschip, gevolgd door eenzelfde 'spread' naar de tanker. Na enkele minuten zagen we twee prachtige treffers bij het vrachtschip. De explosies leken de wanden van het schip open te hebben gescheurd en het begon snel te zinken. Ook bij de tanker troffen twee van de drie torpedo's doel. Ook dat schip zonk snel, achtersteven eerst.

Uit onderzoek na de oorlog bleek dat de Tang bij deze aanval niet 2 maar 4 schepen tot zinken bracht: de oude Tamahoko Maru met krijgsgevangenen, Japanse soldaten en lading, de tankers Tainan Maru en Nasusan Maru en de Kennichi Maru met 454 Japanse militairen.

Luitenant T.W.C. van Ootmerssen KNIL, op de Tamahoko Maru

"Op 24 juni om 11.50 uur, op ongeveer 40 mijl ten zuidwesten van Nagasaki, werden we wakker door het geluid van een explosie op een ander schip. Een paar seconden later werden ook wij getroffen, aan stuurboordzijde, net voor de brug. De treffer moet veel slapenden aan dek gelijk hebben gedood. Anderen werden getroffen door vallende scheepsdelen. De torpedo had grote gaten in het dek geslagen en de luiken en zeilen van de ruimen weg geblazen. In paniek zijn daardoor mensen aan dek in de ruimen gevallen. De houten trappen naar de ruimen waren weggeslagen en de mensen in de ruimen konden er alleen uit langs smalle ijzeren ladders. Bijna direct drong het water met grote kracht de ruimen binnen en spoelde mensen eruit. Het schip moet in twee minuten zijn gezonken. Zij die levend in het water kwamen konden meestal een wrakstuk of een vlot vinden om zich aan vast te klampen. Krijgsgevangenen en Japanners hingen aan hetzelfde wrakhout. Tegen de morgen kwam er een korvet dat sloepen uitzette en de Japanners oppikte, de krijgsgevangenen achterlatend.
Later kwam de walvisvaarder. Hij liet touwladders neer voor de krijgsgevangenen en bracht 211 overleverden naar Nagasaki. Pas tegen de avond konden de verkleumde en hongerige drenkelingen van boord."

De drenkelingen werden geplaatst in een van de werkkampen op het eiland Kyushu. Later dat jaar, eind oktober, werd de USS Tang tijdens een nachtaanval tot zinken gebracht door een eigen torpedo die een cirkel draaide.
Slechts acht opvarenden overleefden dat ongeluk, onder hen de commandant Richard O'Kane. Ze werden gevangengenomen en na wekenlange ondervraging ondergebracht in een krijgsgevangenkamp.

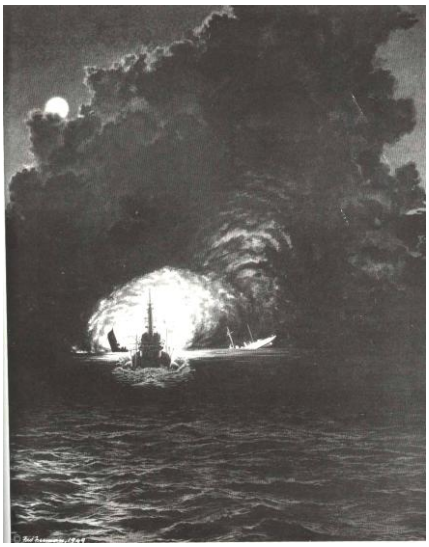
Uit de data van het konvooi en van de aanval daarop door de drie onderzeeërs blijkt dat het ging om een strak geleid gebeuren, gebaseerd op een nauwkeurige timing. Een groot konvooi deed er van Singapore naar Japan, Moji of Nagasaki, ongeveer 3 weken over

– er waren ook reizen die veel langer duurden – en lang voor vertrek was bekend dat het ging gebeuren. Het Fleet Command op Hawaii had meestal ruim de tijd om schepen in te zetten en voldoende gegevens om ze aan te sturen. Dat zich aan boord van de schepen ook eigen mensen bevonden, daarvan werden de commandanten niet op de hoogte gesteld. Het zou een te grote psychische belasting hebben gevormd. Daar komt bij dat in het heetst van de aanval op zo'n konvooi moeilijk onderscheid kon worden gemaakt. (Bij de nachtelijke aanval door de Tang kon men niet eens vaststellen hoeveel schepen waren getroffen.) Men richtte zich op de grote schepen, vooral op de tankers. Maar vaak moest men genoegen nemen met wat er 'gepakt' kon worden. De patrouille van de Tang was niet de enige die op basis van gedecodeerde berichten werd aangestuurd. In september 1944 verklaarde Chef-staf George C. Marshall in een geheim schrijven: *"Onze acties in de Pacific zijn grotendeels gebaseerd op de informatie die we halen uit Japanse berichten. We kennen de bezetting in hun garnizoenen, hun voorraden en materialen, en - wat van het grootste belang is - we kennen hun scheepsverplaatsingen, evenals de routes van hun konvooien."*

Suez Maru

Ook de torpedering van de Suez Maru, in november 1943, op weg van Ambon naar Soerabaja met aan boord 547 krijgsgevangenen (414 Britten en 133 Nederlanders) en gewonde Japanse militairen, gebeurde op basis van Japanse berichten. Boven Bali, bij het eiland Kangean werd het schip opgevangen door de Amerikaanse onderzeeër Bonefish, komend uit Fremantle, Australië, op weg naar de Chinese Zee. Ook hier was de onderzeeër precies op tijd. Direct na het incident wordt in Melbourne een bericht opgevangen van de begeleidende mijnenveger. Die meldt de torpedering en de Japanse slachtoffers. In het bericht staat ook dat de meeste krijgsgevangenen gelijk dood waren en dat men zich heeft *"ontdaan"* van hen die levend in het water lagen.

En dat is juist. Bij die torpedering overleefde geen enkele krijgsgevangene. Zij die levend in het water kwamen - dat moet ongeveer de helft van het totale aantal zijn geweest - werden door de bemanning van de begeleidende mijnenveger in het water gemitrailleerd. Pas in 1948 werd voor de geallieerden duidelijk wat er was gebeurd en wie daarvoor verantwoordelijk waren. De daders werden wel gevonden maar niet gestraft. Vonden de Amerikanen niet meer nodig. Het Verenigd Koninkrijk en Nederland protesteerden niet. Waarom die torpedering? Het ging hier om één schip, met enkele honderden Japanse militairen en krijgsgevangenen. Op grond van welke criteria werd dit schip aangevallen?

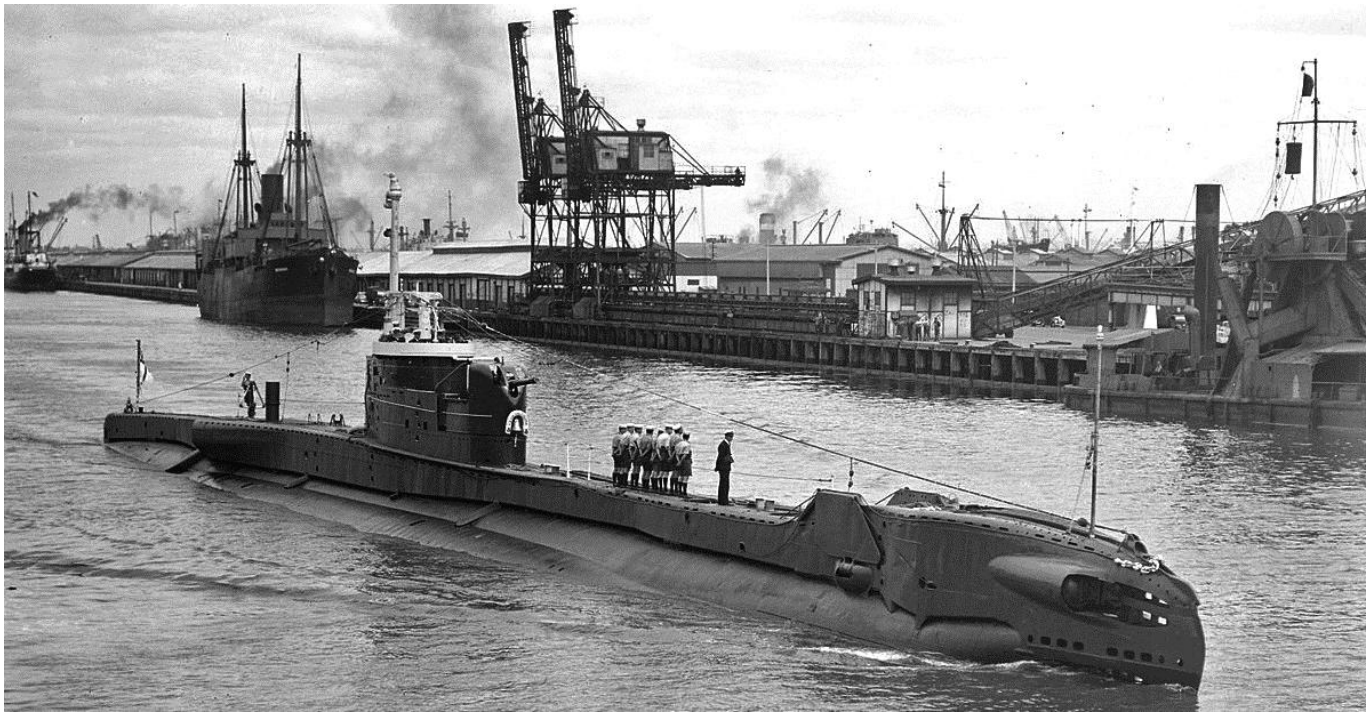

USS Tang

Konvooi HI-72

Dat er eigen troepen aan boord van de Japanse schepen waren, werd uiteindelijk ook duidelijk voor de bemanningen van de onderzeeërs. In september 1944 werd een 'wolfpack' afgestuurd op konvooi HI-72. Het konvooi, zeven schepen plus korvetten, vertrok op 6 september uit Singapore voor Japan. Onderweg kwamen er nog twee schepen bij die uit Manila waren vertrokken. Vier schepen hadden krijgsgevangenen aan boord, Engelsen en Australiërs, die hadden gewerkt aan de Birma-Siam spoorlijn. Het Fleet Command was in alle details op de hoogte van dit konvooi, óók van de aanwezigheid van 3.269 krijgsgevangenen. Op 11 september kwamen de drie onderzeeërs van het wolfpack bijeen om het aanvalsplan te bespreken. Ze deden dat, min of meer langszij liggend, per megafoon. Gebruik van de radio vonden ze te gevaarlijk. Op 12 september, kort na middernacht, maakte de USS Growler contact met het konvooi en slaagde erin een korvet tot zinken te brengen. Een paar uur later volgde een tweede aanval door de USS Sealion: een tanker en een vrachtboot gingen brandend ten onder. De Rakuyo Maru met 1.318 krijgsgevangenen aan boord kreeg drie torpedo's. De machines vielen uit, het schip maakte water maar bleef drijven. Japanners gingen in de boten, krijgsgevangenen sprongen in zee.

Tegen de avond, dertien uur na de torpedering, zonk de Rakuyo Maru. Japanse korvetten pikten de Japanners uit het water en lieten de krijgsgevangenen achter. Wat er over was van het konvooi werd gesplitst in een langzaam deel en een sneller deel en ging er vandoor, richting Hainan op het Chinese vasteland. Maar het wolfpack liet niet los. Laat in de avond van 12 september werd de Kachidoki Maru getorpedeerd. Het schip kwam stil te liggen en na een half uur werd bevolen het schip te verlaten. Tien minuten later zonk het, 540 krijgsgevangen verloren daarbij het leven. De volgende ochtend vroeg, 13 september, verschenen twee korvetten. De Japanse drenkelingen werden aan boord genomen,

HMS Tradewind

de krijgsgevangenen afgewezen. Die hesen zich in de lege reddingsboten. 's Middags kwam een vissersboot die 160 drenkelingen meenam. In de ochtend van 14 september verschenen enkele Japanse korvetten, waarvan er één 157 krijgsgevangenen opnam. Maar er waren meer reddingsboten met krijgsgevangenen en die werden niet opgenomen. Eén van de geredden, een Australiër, vertelde dat hij geweerschoten had gehoord voor hij aan boord werd genomen.

Voor het wolfpack werd de actie als beëindigd beschouwd. De USS Growler werd terug geroepen naar haar basis op Saipan, de Sealion en de Pampanito bleven in het gebied patrouilleren. Op de 15de vond de Pampanito op de plaats van de ramp krijgsgevangenen in reddingsboten en op wrakhout. De onderzeeër kon 63 drenkelingen aan boord nemen. Pearl Harbor werd ingelicht en de Sealion werd opgeroepen. Die kon nog er 44 opnemen. Toch bleef er nog een aantal achter en andere onderzeeërs werden opgeroepen.
Op 17 september bereikten de Barb en de Queenfish de plaats van de ramp en konden nog eens 32 drenkelingen aan boord nemen. Bij verdere zoekacties werden geen overlevenden meer gevonden. Ten tijde van deze acties was het Amerikaanse proces van berichten onderscheppen, ze decoderen en verwerken tot een half uur teruggebracht. Vaak wist Hawaii eerder en beter wat de schade was die een onderzeeër had aangericht dan de commandant van de boot zelf.

De Britse bijdrage

Hoewel de Britse onderzeedienst de Pacific niet tot haar werkgebied mocht rekenen, heeft ze stevig bijgedragen aan het aantal geallieerde slachtoffers in Azië. En ook daarbij moet sprake zijn geweest van voorkennis.
Zo zal de aanwezigheid van de Britse onderzeeër HMS Tradewind voor de westkust van Sumatra in september 1944 geen toeval zijn geweest. Op een weinig door de Japanners bevaren route trof zij de Junyo Maru, op weg van Tandjoeng Priok naar Padang, met aan boord 2.300 krijgsgevangenen en 4.200 Javaanse romusha's, dwangarbeiders. Allen moesten gaan werken aan de 220 kilometer lange Pakan Baroe spoorlijn, die dwars door het Sumatraanse oerwoud werd aangelegd. De torpedering eiste 5.620 slachtoffers, van wie 1.626 krijgsgevangenen. Na de het zinken van het schip werden 674 krijgsgevangenen - Nederlanders - en ongeveer 200 romusha's opgepikt door Japanse schepen. Het was het grootste verlies van mensenlevens door 'friendly fire' ooit en één van de grootste scheepsrampen in de maritieme geschiedenis.

De commandant van de Tradewind, Lynch Maydon, werd lang na de oorlog geconfronteerd met de gevolgen van de torpedering, maar was zich van geen kwaad bewust. Hij had niet geweten dat er krijgsgevangenen aan boord waren. Dat zal zo zijn, maar de admiraliteit moet het wél hebben geweten. Hard bewijs ontbreekt echter, in de Britse archieven is geen enkel gedecodeerd bericht te vinden. Die berichten werden door de Britten direct na gebruik vernietigd. Net als bij de Suez Maru kan hier de vraag worden gesteld: waarom die torpedering? Ging het simpelweg om het verminderen van het Japanse transportpotentieel, één

flink schip minder, of ging het om de mensen? Moest de inzet van de extra arbeidskrachten worden voorkomen om daarmee de aanleg van de spoorlijn te vertragen of te verhinderen?

Conclusie

De US Submarine Fleet heeft een uiterst belangrijke bijdrage geleverd aan de overwinning op Japan. Voor haar successen tijdens de Tweede Wereldoorlog in de Pacific heeft ze een zware tol moeten betalen. Van de 263 onderzeeërs gingen er 52 verloren. Van de 16.000 man varend personeel verloren er 3.484 het leven. Daar komt bij de prijs die betaald is door de levens van 150.000 geallieerde krijgsgevangenen in de waagschaal te stellen met 15.000 doden als gevolg. Het moet een zware beslissing zijn geweest voor US Fleet Command en UK Admiraliteit om met hun acties op zo grote schaal eigen mensen te offeren. Daar heeft geen enkele regering verantwoording over willen afleggen. En voor de nabestaanden valt het moeilijk te verwerken dat hun vaders, opa's en overgrootvaders weerloos zijn opgeofferd.

Bronnen

Voor dit artikel is een veelvoud aan bronnen geraadpleegd. In de eerste plaats zijn dat de interviews met oud-krijgsgevangenen die de auteur in 2010 en 2011 had en die resulteerden in vier films over Hell Ships, waarvan de laatste onlangs is gereed gekomen. Daarnaast is informatie gevonden op internet bij o.m. Henk Beekhuis' database *Japanse Krijgsgevangenkampen.* Van de gedrukte literatuur noem ik Gregory F. Michno's *Death on the Hellships (Annapolis 2001)*, aangevuld door correspondentie met de schrijver. Van dezelde auteur *USS Pampanito, killer-angel, University of Oklahoma Press, 2001.* Het boek gaat over de onderzeeër waarop zijn vader voer. Dan was er *The Suez Maru Atrocity: Justice denied! The story of Lewis Jones, a victim of a WW2 Japanese hell-ship, (Hornchurch 2002)* door zijn zoon Allan Jones en *Report of Draft sent from Java to Japan and information regarding the Tamahoko Maru.* Prepared by Lt. John Hickley, RN, Senior surviving English Officer, Lt. Van Oortmerssen, RNEI Army, Senior surviving Dutch Officer, Lt. Lance Gibson, AIF, Senior surviving Australian Officer, Sub-Lt. Philip Cranefield, RN. Over cijfers met betrekking tot geallieerde krijgsgevangenen bestaat geen volledige duidelijkheid. De auteur heeft daarvoor vooral naar Michno en Beekhuis gekeken en geprobeerd verschillen weg te werken. Dank gaat uit naar dr. Lody Pieters, drs. Jos van Straten en drs. Jan Schoeman voor hun voorstellen, hun aanwijzingen en correcties.

Links:

Drie films die de auteur maakte over het onderwerp zijn te vinden op YouTube, onder de volgende Links naar de filmtitels:

- Hell Ships naar Flores en de Molukken
- Hell Ships naar Birma – Hell Trains naar Thailand
- Hell Ships naar Sumatra

De vierde film 'Hell Ships naar Japan' zal later in dit jaar verschijnen.
De eerste drie films zijn desgewenst ook op DVD te bestellen bij de auteur, via e-mail: cdmaaswinkel@hotmail.com

Kees Maaswinkel.

MUSEUM SOPHIAHOF van Indië tot nu

SOPHIAHOF

MUSEUM SOPHIAHOF van Indië tot nu

I.H.C. EVENEMENTEN IN DE MAANDEN MEI EN JUNI 2021

Meet up de wereld van De Oost, IHC & Beeld en Geluid

27 mei 2021 van 19.30 tot 21.00 uur. Deelname gratis.

Deze week is de film 'De Oost' in première gegaan op Amazon Prime Video, waarin de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog tussen 1945 en 1949 centraal staat. Op deze online meeting duiken we samen met De Wereld Van De Oost en Beeld En Geluid Den Haag in het maakproces van deze film.

Tijdens deze online meet up bespreken we de verhalen achter de nieuwe film 'De Oost' met hoofdrolspeler Martijn Lakemeijer en Esmee Jacobs, assistent video

operator. In een gesprek met Lara Nuberg gaan ze in op hun ervaringen op de set en bij het maakproces van de film. Daarbij maken ze gebruik van beeld-fragmenten en scenes. Waarom wilden ze zo graag meewerken aan deze film en hoe pak je als acteur een rol als deze aan?
In de meet up onderzoeken we

welke betekenis het verleden heeft voor jonge creatieve filmmakers met wortels in voormalig Nederlands-Indië, hun zoektocht daarnaar en hoe ze hier in hun werk vorm aan geven.
Aanmelden:
https://denhaag.beeldengeluid.nl/agenda/meetup-de-wereld-van-de-oost/

Indisch Boekencafé | Arjan Onderdenwijngaard

5 juni 2021 van 16.00 tot 17.00 uur via ZOOM. Deelname € 5,00.

We gaan door met de Indische Boekencafés. Op 5 juni gaat Remco Raben in gesprek met Arjan Onderdenwijngaard over diens nieuwe boek 'Multatuli leeft in Lebak'. De auteur woont sinds 1987 in Indonesië en volgt alle gebeurtenissen rond de Max Havelaar, die in het heden en verleden hebben plaatsgevonden. Naast zijn eerder verschenen documentaire '*After Multatuli left',* komt begin juni zijn nieuwe boek uit. De Max Havelaar deed bij verschijnen in 1860 een rilling door Nederland gaan. Maar welke rol speelde het boek in het koloniale tijdperk in Indië en in het onafhankelijke Indonesië. Vanaf het einde van de negen-tiende eeuw inspireerde het de nationalisten om in opstand te komen en tot op heden heeft het een plaats in de Indonesische cultuur. Het is verfilmd, er zijn toneelvoorstellingen van gemaakt, er wordt over geschreven en gesproken. Er is ook een Multatuli-Museum in Rangkasbitung, de oude standplaats van Eduard Douwes Dekker. Bestel nu hier uw kaarten:
https://vriendenvanhetihc.nl/product/indisch-boekencafe-5-juni-multatuli-leeft-in-lebak/

Indo in Indonesië Video-cafés

6 juni 2021 van 14.00 tot 1.30 uur en: 23 juni 2021 van 19.30 tot 21.00 uur. Deelname gratis.

Kent u de bijzondere website: http://www.indo-in-indonesie.com al? Hierop vindt u allerlei video's van gesprekken met Indo's in Indonesië. Uit hun verhalen blijkt dat ze in hun dagelijkse leven vaak te maken hebben (gehad) met dezelfde thema's als Indische mensen hier in Nederland. Hoe kijken zij aan tegen onderwerpen als 'aanpassen aan de omgeving' of 'Indische identiteit'.
In ons digitale Video Café kunt u ze die vragen stellen. Met de makers van de website bekijken we video's en praten we in groepjes hierover met elkaar. Wat verbaast u? Wat herkent u? Aan de hand van een aantal stellingen zoeken wij de interactie met u op. Bij elk gesprek is een gespreks-leider aanwezig, die vragen aan de mensen uit de video's noteert. Na de bijeenkomst nemen de makers van de website contact met u op en stellen uw vragen aan hen. De antwoorden krijgt u natuurlijk ook te horen. Aanmeldingsformulier:
https://www.indischherinneringscentrum.nl/form/indo-in-indonesie-video-cafes

Workshop 'Dekolonisatie en multiperspectiviteit in de klas'

10 juni en 11 juni 2021 van 14.00 tot 16.00 uur. Bedoeld voor studenten lerarenopleidingen. Via ZOOM. Deelname gratis.

Speciaal voor de eerste en tweedejaars studenten aan de lerarenopleiding geschiedenis is er een interactieve online wokshop opgezet om de geschiedenis van voormalig Nederlands-Indië vanuit een inclusieve invalshoek te benaderen. Want hoe pak je multiperspectiviteit aan in de praktijk. Hoe ga je om met lastige discussies in de klas? En wat is jouw eigen positie als docent.
In de ca. 2 uur durende workshop worden de docenten meegenomen door het lesmateriaal, peilen

we de kennis over voormalig Nederlands-Indië en wordt er aandacht besteed aan de huidige dekolonisatie debatten. Studenten krijgen handige tools mee om hun eigen lessen inclusief vorm te geven en gaan met elkaar in gesprek over relevante thema's binnen het dekolonisatiedebad. Daarbij zullen onderwerpen als dekolonisatie, inclusie en het lesmateriaal van inclusief Indië centraal staan. Aanmelden: j.koning@indischherinneringscentrum.nl

Onderzoek, werkstukken, lezen. Bezoek onze platformen als betrouwbaar bronnenmateriaal voor jouw project

Regelmatig krijgen wij telefoontjes van scholieren die op zoek zijn naar informatie over Nederlands-Indië. Daar zijn wij natuurlijk heel erg blij mee. Zo weten we dat het onderwerp nog steeds springlevend is op scholen. En niet alleen voor scholieren, maar voor iedereen zijn onze platformen, bibliotheek en kenniscentrum bijzonder nuttig. Feiten checken, jaartal opzoeken, achtergrondinformatie bestuderen. Het kan allemaal. Neemt u eens een kijkje op:

Indië in oorlog **–** Een groot aantal bronnen over Nederlands-Indië en Indonesië in de periode van 1930 tot 1950. Indië in oorlog is een speciale samenwerking met Netwerk Oorlogsbronnen.

Doorzoek de vele foto's, video's, kranten en tijdschriften, alsmede veel kaartenmateriaal.

30 dagen op zee – Benieuwd naar de reis van van Nederlands-Indië naar Nederland? Doorzoek de repatriëringslijsten en de boottochten in deze rubriek. Zoek op familienaam of op scheepsnaam. Zodra de musea weer open zijn, kunt u dit platform ook bekijken op een spectaculair groot beeldscherm in ons kenniscentrum.

Inclusief Indië **–** Nederlands-Indië in één oogopslag: Timeline, toolboxen en video's. Deze digitale leeromgeving is primair geschreven voor het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs, maar het kan door iedereen gebruikt worden die zich in de geschiedenis van Nederlands-Indië en Indonesië wil verdiepen.

Troepenoverzicht **–** Dit is geen bron van het IHC (Indisch Herinneringscentrum) maar wel heel nuttig als u op zoek bent naar een overzicht van de Nederlandse troepen zie zijn ingezet in de geschiedenis in Indië in de periode 1945-1950. U kunt bijvoorbeeld opzoeken in welk bataljon iemand heeft gezeten.

Wordt vriend van het Indisch Herinneringscentrum

Het Indisch Herinneringscentrum zet zich in om de **geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië** en de gevolgen daarvan door te geven, levend te houden en te onderzoeken wat dit voor huidige generaties betekent.

Dat doen we voor u, maar ook graag samen met u! Als **Vriend** geeft u het Indisch Herinneringscentrum net even dat **extra steuntje in de rug**. Met een donatie van minimaal € 25.00 per jaar ondersteunt u ons werk en bent u als Vriend op een speciale manier verbonden aan het **Indisch Herinneringscentrum**.

Indisch Herinneringscentrum
DEN HAAG

Vrienden hebben bovendien bij ons een streepje voor. U ontvangt als welkomstgeschenk het fotoboek 'Het Verhaal van Indië', een sfeerimpressie van de nationale overzichtstentoonstelling van 'Het Verhaal van Indië' over de Nederlandse aanwezigheid in Indië, tijdens de Tweede Wereldoorlog en de periode daarna. Tevens het jeugdboek 'Nooit meer thuis', is een gevoelige jeugdroman over afscheid nemen van je moederland en aarden in een nieuw land van Martine Letterie. Verder ontvangt u ook eens per jaar een **speciale uitnodiging** alleen voor Vrienden.

Vriend worden kunt u **HIER**.

MOLUKS HISTORISCH MUSEUM PRESENTEERT EXPO IKAT

Vanaf 14 mei exposeren fotograaf Ton Toemen en beeldend kunstenaar Suzette Huwaë hun werk als deel van IKAT – een online wisselexpo – waarin 21 kunstenaars hun perspectief op de Molukse cultuur delen en zo een meerstemming geheel verweven.

Eerder exposeerden fotograaf Ed Leatamia en kunstenaars collectief AMI. Na Toemen en Huwaë zullen Lucas Silawanbessy, Domnique Latoel, Mirjam Manusama, Ben Manusama, Jaya Pelupessy, Nazif Lopulissa en Teru Collective als deel van IKAT hun werk tonen.

Alle werken kunnen tot oktober worden bekeken op museum-maluku.nl/ikat. Losse expo tickets zijn verkrijgbaar via museum-maluku.nl/ikat/toegang.
Bezoekers met een MHM vrienden account krijgen onbeperkt toegang tot alle exposities.

Portretten van sterke Molukse vrouwen. Suzette Huwaë

Suzette Huwaë (Apeldoorn, 1971, rondde haar studie aan de Hogeschool voor de Kunsten (HKU) in Utrecht af aan de beroeps lerarenopleiding Tekenen en Schilderen. Vandaag de dag werkt ze als beeldend kunstenaar in opdracht, maakt ze vrij werk em geeft ze les in tekenen en schilderen.

Huwaë's werk stond onder andere in Debut Gallery in Londen, de stad waar ze meer dan acht jaren woonde. Suzette: "Ik ontmoette in Londen opvallend veel inspire-rende vrouwen van kleur, maar mijn grootste voorbeelden van sterke vrouwen, zijn nog steeds allebei mijn oma's. Die kwamen met hun gezinnen beide zo'n 70

jaar terug naar Nederland, zonder de taal of de cultuur te kenen. Daar is bijzonder veel moed voor nodig.

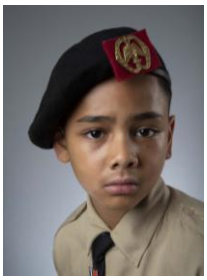
Vanaf de 14e mei toont Huwaë portretten van onder ander zangeres Erykah Badu (links) en model Jourdan Dunn (rechts) in de IKAT expo ruimte. Daarnaast werkt ze elke woensdag om 20.00 uur tijdens haar Instagram Live sessies aan portretten van een drietal bekende sterke Molukse vrouwen: Chelina Manuhutu, Rocky Hehakaija en Jessica Manuputty.
De werken worden verloot (link) en de opbrengst gaat naar Bahasa Basudara, social learning platform voor studenten op de Molukken.

Via de lens op zoek naar gedeeld verleden. Ton Toemen

Ton Toemen (Oisterwijk 1968) is sinds zijn afstuderen aan de Koninklijke Academie voor Beel-dende Kunsten (KABK) in Den Haag werkzaam als fotograaf en de enige niet-Molukker die deel-neemt aan IKAT. Toemen: "Mijn kennismaking met de Molukse cultuur gaat terug naar de tijd dat ik op weg naar school regelmatig langs Woonoord Lunetten in Kamp Vught fietste. Een aantal klasge-noten vertelden me destijds over het dagelijkse leven in de voorma-lige concentratiekampen en hoe ze in Nederland terecht kwamen".

Ton's werk bestaat uit foto-essays en portretten. Het fotografische uitdiepen van sociaal-maatschap-pelijke thema's is voor de fotograaf een manier om de gedeelde geschiedenis tussen Nederland en de Molukken te

onderzoeken. In het kader van 70 jaar Molukkers in Nederland portretteerde hij een aantal oud-KNIL militairen en de drie jongere generaties van de Pembarisan Pasukan Pertahanan ('Opstelling van de strijdkrachten') uit Vught, die de KNIL traditie in ere houden en de RMS beweging steunen.
De portretten gaan in dialoog met de straatbeelden die Toemen maakte tijdens zijn reizen door de Molukken. Hij vertelt: "Dankzij al die fotosessies en gesprekken, heb ik meer begrip gekregen voor de standpunten van de RMS-

beweging ten aanzien van onze gedeelde geschiedenis en een blik op de toekomst. Dat in combinatie met mijn ervaringen op de Molukken motiveren mij om op zoek te gaan naar nog meer van dit soortonderbelichte verhalen". Lees verder op: museum-maluku.nl/ikat.

Wordt vriend van Stichting Moluks Historisch Museum

Vindt u het belangrijk dat het Molukse culturele erfgoed toegankelijk is en bewaard blijft voor volgende generaties?
Word dan Vriend van Stichting Moluks Historisch Museum.

Met uw contributie maakt u het mogelijk da t Museum Sophiahof haar collecties beheert en presenteert, activiteiten en herdenkingen organiseert en ervoor zorg draagt dat de Molukse geschiedenis en cultuur zichtbaar zijn in de Nederlandse samenleving.
De Vriendenwerkgroep van de Stichting MHM is daarom deze Vriendencampagne gestart.

Voor 25 euro bent u Vriend voor een heel jaar. Kiest u ervoor om meer te doneren, dan is dat natuurlijk welkom!
Om kosten te besparen werkt de Stichting MHM niet met een acceptgiro of met automatische incasso.
U dient de jaarlijkse contributie zelf over te maken.

Het lidmaatschap geldt voor 1 kalenderjaar. U betaalt uw contributie bij aanvang en vervolgens per 1 januari van elk jaar.

Met uw Vriendenlidmaatschap verzekert u zich van:

- Uitnodigingen voor Vriendenbijeenkomsten
- Vooraankondigingen van veel overige bijeenkomsten, georganiseerd door Stichting MHM
- De digitale Nieuwsbrieven
- Mogelijkheid om deel te nemen aan verrassingsacties (zoals het verloten van boeken)

Wilt u Stichting MHM ook in natura steunen als sponsor door bijvoorbeeld een zaal of faciliteiten ter beschikking te stellen voor onze evenementen of voor producten? Wij gaan graag met u in gesprek om te kijken wat we voor elkaar kunnen betekenen. Meer weten over doneren en de fiscale aftrekbaarheid?

Mail via info@museum-maluku.nl
Alle informatie vindt u hier.
Vriend worden kunt u hier.

Coronamaatregelen

Veelgestelde vragen:
https://www.museumsophiahof.nl/praktische-informatie/coronamaatregelen

Museum Sophiahof
Sophialaan 10
2514 JR Den Haag
Tel: 070-2002500

Malieveld, Den Haag, Donderdag 2 t/m Zondag 12 September 2021

Petitie nr. 318 aangeboden aan de Ambassadeur van Japan

Zijne Excellentie Yoshihide Suga, (Nederlandse vertaling)
Eerste Minister van Japan

Den Haag, 11 mei 2021
Petitie: 318
Betreft: De betekenis van Dodenherdenking in Nederland voor ons.

Excellentie,
De Nationale Herinneringsdag is elk jaar op 4 mei. De oorlogsslachtoffers worden herdacht door degenen die de verschrikkingen van de oorlog in Europa en Azië hebben overleefd. Maar ook door de nabestaanden van degenen die de oorlog niet overleefden of na de oorlog stierven, velen als gevolg van de wreedheden van het Japanse leger en hun assistenten. De twee minuten stilte bij het Dam monument in Amsterdam ontroert ons allemaal. We herbeleven wat er gebeurd is. Na de oorlog werden we alleen gelaten met pijn, verdriet en ongeloof. De Nederlandse gemeenschap die nauw verwant is aan Nederlands-Indië blijft boos dat Japan zijn oorlogsmisdadigers blijft aanbidden bij het Yasukuni-heiligdom in Tokio. We realiseren ons dat er na meer dan 75 jaar geen vrede meer voor ons is. We mogen de Pacifische Oorlog niet vergeten met de wijdverbreide wreedheid van het Japanse leger en hun assistenten.

Eerste Minister,
Het Internationaal Militair Tribunaal voor het Verre Oosten van Tokio heeft de 25 belangrijkste Japanse oorlogsmisdadigers berecht en veroordeeld voor het beramen en voeren van de Pacifische Oorlog. De Nederlandse rechter in het Internationaal Militair Tribunaal voor het Verre Oosten prof. Bert Roling maakte duidelijk dat hij zijn vonnissen alleen op basis van juridisch bewijs heeft uitgesproken. Hij legde vervolgens de doodstraf op aan 9 van de balangrijkste oorlogsmisdadigers. Tussen 1945 en 1951 verzamelden geallieerde militaire commissies oorlogsmisdaden die in het hele Verre Oosten werden gepleegd tijdens de Pacifische Oorlog. Ze veroordeelden 920 Japanse militairen en burgers ter dood en veroordeelden zo'n 3.000 anderen tot gevangenisstraffen. De verdachten waren schuldig bevonden aan oorlogsmisdaden. Vandaag herinner ik u aan de oorlogsmisdaden die het Japanse leger collectief en individueel heeft begaan tijdens de bezetting van Nederlands-Indië tijdens de Tweede Wereldoorlog. In die tijd was ik jong, maar ik herinner me de hulpeloosheid en angst. Later hoorde ik wat er met mijn vader en grootvader was gebeurd.

Eerste Minister,
Op 5 mei heeft de Bondskanselier van Duitsland, mevrouw Merkel, in haar herdenkingstoespraak duidelijk gemaakt dat oorlogsmisdaden niet verjaren. Stop met het aanbidden van oorlogsmisdadigers. Bezoek het Yasukuni-heiligdom niet. Waarom het Yasukuni-heiligdom bezoeken terwijl zoveel Japanse burgers leden onder het beleid van de Japanse oorlogsmisdadigers? Veroordeel oorlogsmisdaden in overeenstemming met de conventies van de Verenigde Naties
Namens de Stichting Japanse Ereschulden.

J.F. van Wagtendonk
president.

(*Original English version:* Petition 318: "The meaning of Remembrance Day in The Netherlands for us".

(De maandelijkse demonstratie voor de Japanse ambassade wederom afgelast vanwege de aangescherpte Corona maatregelen. De petitie is persoonlijk overhandigd aan een vertegenwoordiger van de ambassade)

Recept van de maand

Sayur Kerrie

Weer eens iets anders dan de bekende sayur lodeh of sayur boontjes. Een heerlijk recept van midden Java voor bij uw rijsttafel of zomaar bij witte rijst en een vleesgerecht.

Ingrediënten:

500 gram runderpoulet, 6 sjalotten, 4 teentjes knoflook, 2 rode lomboks, 2 tl. djahé, 1 tl. koenjit, 2 tl. ketoembar, 2 tl. djinten, 3 tl. kerriepoeder, 1/4 blokje trassi, 1 stengel verse sereh, 2 salamblaadjes (of laurier) 1 blikje gesneden bamboeshoots, 500 gram sperzieboontjes of kouseband, 1 rode paprika, 5 middelgrote aardappels (vastkokend), 2 bouillonblokjes, 1/3 blok santen, 1/2 schijf gula djawa (palmsuiker) of 1,5 el rietsuiker.

Bereiding: Kook de poulet in ruim water. Maak de sjalotten en de knoflook schoon en snijd ze fijn. Verwijder de zaden en zaadlijsten van de lomboks en snijd ook deze klein. Maal nu alles in een keukenmachine samen met de djahé, koenjit, ketoembar, djinten, kerrie en trassi fijn en fruit dit in wat olie in de wok en voeg de sereh en salamblaadjes toe. Doe nu dit mengsel bij de bouillon van poulet, roer even door en breng dan met deksel op de pan even aan de kook. Laat op heel laag vuur even doorsudderen. Schil en was de aardappelen en snijd ze in dobbelsteentjes. Snijd de boontjes in niet al te kleine stukken. Snijd de rode paprika in korte reepjes en voeg deze met de aardappel, de boontjes en de bamboeshoots bij de sayur. Laat met deksel erop nog ca. 5 minuten op laag vuur pruttelen. Doe nu de santen erbij, evenals de bouillonblokjes en de gula djawa en blijf roeren tot de santen geheel gesmolten is. Laat nu nog 5 minuten heel zachtjes doorkoken met het deksel op een kier. ***Selamat makan.***

Eerst Nederland bevrijden en daarna Indonesië...

Door: Jan Tomasowa

"Waar er sprake was hier in Nederland van verzet behoefden wij niet te vragen: waar zijn de Indonesiërs? Zij waren er en stonden op hun post. Zij hebben hun offers gebracht. Zij waren in concentratiekampen, zij waren in gevangenissen, zij waren overal…" Professor M.R.P. Cleveringa. Fragment van een toespraak over de bevrijding van Nederland tijdens een herdenkingsbijeenkomst in Leiden op 25 mei 1945.

Een van die Indonesiërs was Raden Mas Said Rachmad Koesoemobroto. Deze Rachmad werd in 1914 in het stadje Widang op Oost-Java geboren. Zijn vader was aangesteld als regent van Tuban. Op jonge leeftijd vertrok Rachmad naar Nederland om rechten te studeren aan de universiteit van Leiden. Daar sloot hij zich aan bij de PI, de studentenvereniging de Perhimpoenan Indonesia.
In die tijd drong Hitler zijn Derde Rijk op aan Europa en vielen zijn Duitse troepen ook Nederland binnen. Rachmad stond voor de keus naar zijn geboorteland terug te gaan of in Nederland te blijven. Had hij hier nog een toekomst? Ondanks de dreiging van onderdrukking besloot hij te blijven. Hij moet doordrongen zijn geweest van een groot gevoel voor recht en onrecht. Zoals zoveel studenten sloot ook hij zich aan bij het verzet. Dat was vanwege zijn afkomst niet vanzelfsprekend.

Intussen was hij verloofd met een Nederlandse vrouw, Petronella Cornelia (Nel) van de Bergh. Samen met haar begon hij zich in te zetten voor de redding van Joodse kinderen. Beiden beseften heel goed hoe gevaarlijk die onderneming was; de Duitsers waren immers meedogenloos. Toch wisten Rachmad en Nel lange tijd de kinderen via listige wegen naar allerlei onderduikadressen te brengen en bij pleeggezinnen onder te brengen. Maar bij een razzia werd Nel, die intussen lid was van het 'Utrechts Kinder-commité', met een aantal kinderen opgepakt. Rachmad wist te ontkomen, maar Nel werd naar Kamp Haaren gebracht.
De Duitsers executeerden haar in de gevangenis in Scheveningen. Een andere bron vertelt echter dat Nel van de Bergh werd doodgeschoten door een kampbewaker toen zij in haar cel in Kamp Haaren op haar bed ging staan om door de tralies te kijken, iets wat ten strengste verboden was. Ze werd in haar hals geraakt en dat bleek fataal. Ze zou overleden zijn aan een slagaderlijke bloeding.

Hoe het ook is gegaan, dit tragische gebeuren moet Rachmad ertoe bewogen hebben Leiden achter zich te laten en zich te vestigen in Wageningen op een onderduikadres. Ongetwijfeld werd de grond in Leiden hem te heet onder de voeten.
Vanuit Wageningen organiseerde en coördineerde hij het verzetswerk van de Indonesische studenten. Hun inzet was een voorbeeld van groot denken en ongekende loyaliteit. Zij hielpen de Nederlandse staat - die koloniale macht uitoefende over hun eigen Indonesische volk - om zich te bevrijden van de macht van Hitler!

De vrouw die Rachmad naar het onderduikadres had gebracht heette ook Nel. Ze woonde in het nabijgelegen Bennekom. Deze Nel van de Peppel zat eveneens in het verzet, net als haar vader. Hij vervalste samen met zijn groep persoonsbewijzen en voedselbonnen. Nel reisde als koerierster tussen Bennekom en Amsterdam waar ze de opleiding tot chemisch analiste volgde. Ze ging soms met de fiets, andere keren met de trein, om voedselbonnen weg te brengen. Ze bedacht van alles om de mof te slim af te zijn: zo had ze een jas op de kop getikt, die ze aan twee kanten kon dragen, zodat ze zich als een kameleon snel als een andere persoon kon voordoen. Ze had ook een tas die ze binnenstebuiten kon keren. Ze nam geen risico als ze gevaar rook, en fietste rustig een eind om als haar intuïtie haar dat ingaf. Ze

Raden Mas Said Rachmad Koesoemobroto

zal veel gedacht hebben aan die bevlogen Indonesische student, die ze had helpen onderduiken. Hij was haar bekend voorgekomen. Had ze hem niet ooit in een danszaal ontmoet in Wageningen? Nel zette zich met overgave in voor een bevrijd Nederland, net als Rachmad. Steeds keerde ze opgelucht van een tocht terug naar haar ouderlijk huis in Bennekom. Maar op een dag stond juist daar de SD (Sicherheits Dienst) voor de deur. Zowel zij als haar vader werden gearresteerd en naar het gevreesde 'Oranje-hotel' gebracht, de gevangenis in Scheveningen. Daar werden ze allebei gevangengehouden. Op de een of andere manier wisten beiden de martelingen te overleven. Na de bevrijding ontmoette ze Rachmad weer. Hij trok veel met haar op en ze werden verliefd en trouwden later.

Een paar maanden na de Duitse capitulatie en twee dagen na de Japanse overgave proclameerde Soekarno in Rachmads geboorteland - op 17 augustus 1945 - de onafhankelijke Republik Indonesia (RI). Honderdduizenden soldaten, guerrilla's en revolutionaire jongeren waren bereid om het voortbestaan van de republiek te verdedigen. Het Nederlands bewind keerde terug in Indonesië en wilde opnieuw de alleenheerschappij vestigen over haar wingewest. Zij probeerde de RI met politieke en militaire middelen uit te schakelen.
Terwijl Nederlandse politici met de Indonesische nationalistische leiders over de toekomst van het land onderhandelden, begon Nederland in Indië met de heropbouw van haar koloniale leger. Transportschepen vervoerden duizenden militairen vanuit Nederland naar Indonesië. De spanningen tussen de RI en Nederland liepen hoog op. In de Nederlandse kolonie was de lucht zwanger van de revolutie.

Rachmad en zijn echtgenote Nel - inmiddels enkele maanden in verwachting van hun eerste kindje - besloten om naar Indonesië te vertrekken om daar mee te helpen bij de opbouw en verdediging van de jonge Republik Indonesia.
Met honderden Indonesiërs vertrokken zij in december 1946 met het schip Weltevreden naar Rachmad's geboorteland.

Ruim een half jaar na Rachmads aankomst in Indonesië viel het Nederlands leger in juli 1947 de RI aan met meer dan 120.000 manschappen. De grote mogendheden dwongen Nederland echter om de oorlog te beëindigen.

Onder druk van de Verenigde Naties werd een wapenstilstand afgekondigd.

Maar de Nederlandse regering ging door met de uitbreiding van haar leger in Indië. Nog geen anderhalf jaar na het staakt-het-vuren ontketende het Nederlands bewind in december 1948 voor de tweede keer een bloedige oorlog tegen de RI. Meer dan 140.000 Nederlands militairen, waaronder soldaten van het Koninklijk Nederlands-Indische Leger (KNIL), drongen het RI-gebied binnen. Duizenden Indonesische RI-militairen en vrijheidsstrijders namen de wapens op en zetten zich in om het voortbestaan van de RI te verdedigen. Vanuit een ondergronds radiostation riep Nel de Nederlandse militairen op om de wapens neer te leggen.

Wat zal er door Rachmad heen gegaan zijn, toen hij – als verzetsstrijder die de Duitsers hielp te verdrijven – nu als luitenant-kolonel van het IR leger vocht tegen de Nederlandse krijgsmacht?
In die periode verloren Nel en Rachmad een van hun tweeling, een kindje van acht maanden.
Tot overmaat van ramp werd Rachmad opgepakt en belandde ruim een jaar in de gevangenis. Tijdens zijn detentie voerden Nederlandse bewakers schijnexecuties uit. Voor het vuurpeloton wachtte hij tevergeefs op het inslaan van de kogels in zijn lichaam. 's Nachts in zijn cel had Rachmad nachtmerries over de Hollandse soldaten van het executiepeloton, over de moord op zijn vroegere verloofde en over de Nederlands en Britse krijgslieden die zijn twee broers neerschoten. Het angstzweet brak hem iedere keer uit en werd hij schreeuwend wakker.

Na de soevereiniteitsoverdracht in december 1949 richtte Rachmad een handelsonderneming op. In Egypte en het Midden-Oosten kocht hij stoffen en beelden. Nel verkocht sieraden. Zij leidden een welgesteld leven.
President Soekarno nodigde hem uit om als handelsattaché te werken bij de Indonesische ambassade in Nederland. Rachmad stemde in met het verzoek van de president. Als handelsattaché kon Rachmad blijven werken aan de opbouw van zijn land en aan de normalisatie van de betrekkingen tussen Nederland en Indonesië.

Nel van de Peppel

Met hun inmiddels vijf kinderen keerden Rachmad en Nel terug naar Nederland. Voor zijn werk als handelsattaché bezocht hij verschillende malen Indonesië.
In 1965 beschuldigden Indonesische militairen de Communistische Partij van Indonesië (PKI) van een poging tot staatsgreep. Zij ontketenden een heksenjacht op de leden van de PKI. Politici en generaals werkten met elkaar samen om president Soekarno af te zetten.

Toen Rachmad voor een werkbezoek in zijn geboorteland was, begonnen de militairen aanhangers van president Soekarno tegen te werken. Linkse mensen werden door het leger gearresteerd. Rachmad was socialist en op verzoek van president Soekarno werkte hij bij de Indonesische ambassade in Nederland. Hij begreep dat hij gevaar liep en besloot ~~om~~ onder te duiken. Maar hij werd verraden, gearresteerd en naar het Molukse eiland Buru verbannen.
Later brachten zij hem over naar de Cipinang gevangenis in Jakarta. Tijdens zijn verbanning had Rachmad al die tijd geen contact met zijn vrouw en kinderen in Nederland. Zo kon hij ook niet weten dat zijn dochter in 1970 door een verkeersongeval was overleden. Na 16 jaar werd Rachmad in 1981 eindelijk weer met zijn gezin herenigd.

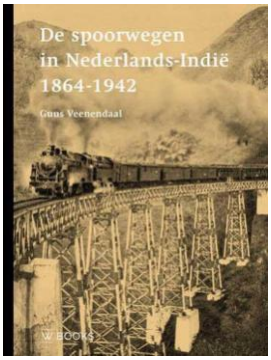
Noodgedwongen hadden de beide echtelieden vele jaren gescheiden van elkaar geleefd. Na de hereniging merkten Nel en Rachmad al snel dat zij uit elkaar waren gegroeid en zij besloten te scheiden. Rachmad keerde terug naar Indonesië en stierf op 84 jarige leeftijd. Nel is 90 jaar geworden.

Het artikel van Jan Tomasowa "Eerst Nederland bevrijden, daarna Indonesië" werd gepubliceerd in het boek "Nooit meer spertijd", een bundel verhalen en gedichten over oorlog en bevrijding, geschreven door schrijvers, dichters en enkele scholieren uit Barneveld. De voormalige Burgemeester van Barneveld, Dhr. Asje van Dijk, schreef het voorwoord. Het boek is verrijkt met afbeeldingen van kunstwerken in alle stijlen.

Het boek is tijdelijk in prijs verlaagd.
Het gaat om een prijsverlaging van €17,50 naar € 9,95. Deze actie duurt drie maanden en loopt van 15 april tot 15 juli 2021. Het boek is verkrijgbaar bij uw plaatselijke boekwinkel, of via de uitgever, Nabij Producties: (www.nabijproducties.nl).

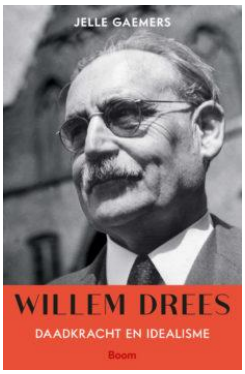
Boekbespreking, *e*-Books, CD & DVD, Presentatie & Signeren

De spoorwegen in Nederlands-Indië 1864-1942 - Guus Veenendaal. Op smalspoor door tropische Nederland 1864-1942 Eerste overzichtswerk over spoorwegen in de Oost Met een groot aantal niet eerder gepubliceerde foto's. Terwijl over de spoorwegen in Nederland tientallen studies zijn geschreven, die vrijwel elk aspect van de spoorwegwereld bestrijken, bestaat iets dergelijks over de spoor- en tramwegen in het voormalige Nederlands-Indië niet. Er zijn een paar serieuze studies,

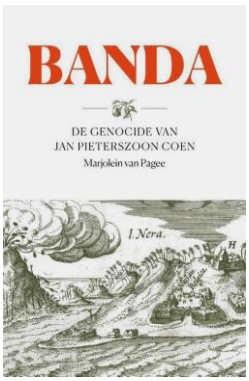
waarin bepaalde delen, zoals de stations of de stoomlocomotieven, van de spoorwegen in de 'gordel van smaragd' zijn beschreven en gedocumenteerd. Een algemeen overzicht van het ontstaan en wijze van exploitatie van die spoorwegen gerelateerd aan de politieke en economische omstandigheden van Insulinde bestaat echter nog niet. Waarom kwamen de spoorwegen daar zo laat, waarom niet eerder? En waarom een lijn van A naar B en niet van C naar D? En waarom aanleg en exploitatie door de Staat en niet door particuliere ondernemers? Dit boek probeert antwoorden op deze vragen te geven. De prachtige spoorwegnetten op Java en op Sumatra in de 'koloniale' tijd door Nederlandse ingenieurs en Indonesische werkers gebouwd, verdienen die aandacht. *Hardcover, 232 pagina's. Rijk geïllustreerd, ISBN 9789462584099. Uitgeverij Wbooks Prijs: €34,95.*

Willem Drees. Daadkracht en idealisme - Jelle Gaemers Willem Drees blijft een icoon - Rob Hartmans. Wat weten we nog over de Nederlandse sociaal-democratische politicus en de meervoudige naoorlogse minister-president Willem Drees? 'Vadertje Drees' noemden ze hem, later zelfs 'de oude Drees'. Ja, Drees (1886-1988) was sober en zuinig, maar verder? Drees was stenograaf, SDAP-wethouder in Den Haag, nationaal politicus, verzetsman, minister, minister-president, dekolonisator (tijdens de Indonesische onafhankelijkheid), hoeder van de monarchie (tijdens de Greet Hofmans-affaire) – en ten laatste staatsman. Die rollen vervulde de ervaren bestuurder Drees diplomatiek, zakelijk en kundig – en liefst zo onpersoonlijk en geruisloos mogelijk. Maar wie was hij? Het is Gaemers' verdienste dat hij Drees als politicus en als innemend mens toont. Als jongvaderloze ervoer Drees wat armoede was, zag hij in zijn eigen familie wat alcohol kon aanrichten – hij werd socialist en geheelonthouder. Zijn persoonlijke ervaringen verklaren zijn latere opstelling; zijn gevangenschap in het concentratiekamp Buchenwald is niet los te zien van zijn harde naoorlogse opstelling tegen nazi's, collaborateurs en oorlogsmisdadigers. Maar anti-Duits werd hij nooit; daarvoor hechtte hij te veel belang aan zijn lidmaatschap van de Socialistische Internationale. Gaemers constateert: 'Voor een minister-president was hij

ongewoon gewoon en opvallend onopvallend.' Hij ging in de rij staan bij een bioscoop, stond na afloop van een voorstelling te wachten op een tram en liep 's ochtends naar zijn werk. Hij stelde het contact met gewone mensen zozeer op prijs dat hij lifters meenam in zijn dienstauto. Dan onderwees die vriendelijke oudere heer zo'n liftend jong stelletje over het Marshall-plan. Maar zijn kalme temperament stond haaks op dat van de Nieuw-Links-activisten binnen de PvdA. Joop den Uyl toog 'bewapend met een royaal blik Droste-flikken', naar Drees' huis. Vergeefs – Drees verliet tot zijn verdriet de PvdA en werd partijloos. Maar rechtvaardig genoeg bleef hij als grootste Nederlandse sociaal-democraat een icoon. Daar kan geen gerommel in de Canon wat aan veranderen. *480 pagina's. ISBN 9789024435487. Uitgeverij Boom. Hardcover € 44,50; paperback € 34,50*

Banda. De genocide van Jan Pieterszoon Coen – Marjolein van Pagee. 'Daer can in Indiën wat groots verricht worden.' Deze woorden van Jan Pieterszoon Coen

prijken in gouden letters boven de deur die toegang geeft tot de Regentenkamer in het gebouw van de Tweede Kamer. Nog steeds wordt Coen, die verantwoordelijk was voor de genocide op de Bandanezen, vereerd als grond--legger van een koloniaal rijk. Vóór de komst van de Europeanen vormde Banda het centrum van een goed functionerend handelsnetwerk in nootmuskaat en foelie. Daaraan kwam abrupt een einde toen Nederlandse schepen in 1599 de kleine archipel bereikten. De Nederlanders dwongen de Bandanezen de handel met andere volken te staken en uitsluitend

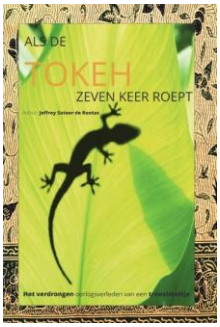
aan de Vereenigde Oostindische Compagnie (VOC) te leveren. Natuurlijk verzetten de eilandbewoners zich tegen deze absurde eis, waarop het VOC-bestuur besloot om hen met geweld van hun land te verdrijven en er een plantagekolonie te stichten. Coens brute optreden uit 1621 was het sluitstuk van een reeks gewelddaden waarbij de Bandanese bevolking werd verjaagd en vermoord of tot slaaf gemaakt. In Banda laat Marjolein van Pagee zien hoe dit alles zich verhoudt tot de VOC als bezettingsmacht en het koloniale onderdrukkingssysteem dat hieruit voortkwam. Van Pagee plaatst de genocide in de grotere context van de 'vaderlandse geschiedenis' en dus het ontstaan van Nederland als natiestaat. *Paperback, 212 pag. ISBN 9789401917537. Uitgeverij Omniboek, Prijs: € 20,99.*

Ooggetuige. Krijgsgevangene van Japan - Jan Verstraaten. Anthonie (Ton) Verstraaten (1 december 1917 – Deventer 13 april 2005) vertrok in januari 1938

als 20-jarige naar het toenmalige Nederlands-Indië om daar als verkoper voor de Nederlandse firma Borsumij aan het werk te gaan. Ton Verstraaten legde veel van zijn leven in de kolonie schriftelijk vast. Jan (1950) en Peter (1960) Verstraaten besluiten na de dood van hun vader op 13 april 2005, de door hem nagelaten verslagen in boekvorm uit te brengen. Ton Verstraaten werd op 8 december 1941 onder de wapenen geroepen. Vanaf de capitulatie van het Koninklijk Nederlands Indische Leger (KNIL) op 8 maart 1942, was Ton 3 ½ jaar krijgsgevangene van de Japanners. Na de overgave van het KNIL volgde krijgsgevangenschap in diverse Javaanse kampen. Vanuit de haven van Soerabaja, werd Ton met vele honderden andere krijgsgevangen met een boot naar Singapore verscheept. En vandaar naar Japan. Tot 15 september 1945 verbleef Ton Verstraaten in Japan en moest onder zware omstandigheden in een kolenmijn werken. Meer dood dan levend en nog 48 kilo wegend, beleefde hij op 15 augustus 1945 het einde van de Tweede Wereldoorlog. Weer op krachten gekomen in Manilla, kwam Ton eind 1945 per schip aan in Balikpapan in Nederlands-Indië. Door de onafhankelijkheidsstrijd van Indonesië, bleef hij dienstplichtig soldaat. Hij werd bevorderd tot vaandrig en werd Hoofd Leger Materiaal Dienst. In december 1947 volgde eervol ontslag uit het leger. In januari 1948 stond Ton Verstraaten weer op Nederlandse bodem; een periode van tien bewogen jaren in Indië was ten einde! *Uitgeverij Walburg Pers. Paperback, 220 pagina's. Prijs: € 34,50*

Als de tokeh zeven keer roept. Het verdrongen verhaal van een troostmeisje – Jeffrey Satoor de Rootas. In dit boek vertelt de auteur, het hartverscheurende leven van een troostmeisje in voormalig Nederlands-Indië. Er wordt een omgeving geschetst, waarbij de lezer ondergedompeld wordt in de geschiedenis van Indië. Het geluk van de

tokeh loopt als een rode draad door het boek. De hoofdpersoon kun je typeren als iemand die het vertrouwen in de medemens heeft. Ook heeft ze geloof in de goedheid van haar naaste. Ze praat niet over haar emotionele trauma's, haar psychisch lijden en haar lichamelijke pijn, veroorzaakt door de duistere geheimen die ze met zich meedraagt. Ze wil niemand belasten met haar verleden. Voor haar is het zwijgen een zuivere overlevingsstrategie. *Uitgeverij Boekscout. Paperback, 166 pag. ISBN 9789464313697. Prijs: € 18,99.*

Deze boeken zijn verkrijgbaar bij de betere boekhandel

Meer dan 250 titels over Nederlands-Indië
Neem eens een kijkje in de uitgebreide boekenwinkel van Historiek.net:
https://geschiedenis-winkel.nl/cat/nederlands-indie/

Verras uw familielid, vriend(in), kennis, collega met een GRATIS ABONNEMENT OP NICC MAGAZINE
info@indisch-centrum-denhaag.nl

Links4u Interessante, handige en leerzame LINKS voor iedereen

Indopedia, Indische Encyclopedie / Bibliotheek / Indisch erfgoed / naslagwerk over voormalig Nederlands-Indië. https://www.indopedia.nl/

Doorlink-website naar veel Indische en Indisch gerelateerde websites, blogs, personen en onderwerpen. https://linkenindisch4ever.wordpress.com/

Organisaties die **archieven** bezitten over de **oorlog in Indië, de Bersiap en dekolonisatie.** https://www.tweedewereldoorlog.nl/bronnen/archieven/indisch-erfgoed

Boten en passagierslijsten 1946 – 1964. Passagierslijsten1945-1964.

Meer dan **250 titels** over Nederlands-Indië in de **boekenwinkel van Historiek.net.** https://geschiedenis-winkel.nl/cat/nederlands-indie/

Veel informatie over **schoollespakketten** over voormalig Nederlands-Indië. www.gastdocenten.com

Een ware schat aan foto's in kleur op **Monochrome Specter** uit de Tweede Wereldoorlog in ZO-Azië. blog.livedoor.jp/irootoko_jr/

Het **Indisch Herinneringscentrum** Sophiahof, Den Haag www.indischherinneringscentrum.nl

Moluks Historisch Museum [M.H.M.] Sophiahof, Den Haag http://www.museum-maluku.nl/

Indisch/Moluks **Museum Sophiahof** in Den Haag. https://www.museumsophiahof.nl/

Kenniscentrum Museum Sophiahof, interactieve website **30 dagen op zee** http://www.30dagenopzee.nl/

Website over **musea en erfgoed projecten** Quiosq. http://quiosq.eu

Indisch Familie Archief (IFA) http://www.indischfamiliearchief.nl/

Stichting Indisch Genealogisch Erfgoed (SIGE) https://indischgenealogischerfgoed.nl

Museon in Den Haag met een bijzonder mooie en uitgebreide museale collectie over Nederlands-Indië. https://www.museon.nl

Indische **Omroep Bersama.** Wordt ook lid voor slechts € 5,72 p/jr. Klik HIER om u aan te melden.

YouTube kanaal van de Indisch gerelateerde **Omroep Bersama** met o.a. video's over koken en muziek. Omroep Bersama.

Culturele website voor **Chinese en Chinees-Indische** gemeenschap. https://www.inisiatip.nl

Website over de diversiteit van de **Chinees-Indische gemeenschap** in Nederland. https://www.meerdanbabipangang.nl/

Adressenlijst van Chinese organisaties, culturele verenigingen, scholen, enz. https://www.geledraak.nl/html/page379.html

Informatieve website over de beruchte **moord op Chinezen** in 1740 in Indië. http://home.iae.nl/users/arcengel/NedIndie/chinezen.htm

Wie (her)kent deze foto's? Website van het **Tropenmuseum**. http://www.fotozoektfamilie.nl/

EYE Filmmuseum, deelcollectie Nederlands-Indië. https://www.eyefilm.nl/collectie/zoeken-en-kijken/deelcollecties/nederlands-indi%C3%AB

Pasar organisatoren & Evenementenbureaus

http://www.istimewa-events.nl
https://www.pasarstellar.nl/
www.taman-indonesia.nl/
www.pasarmalamrijswijk.nl
www.tongtongfair.nl
https://www.facebook.com/maluku-night
www.oscoproductions.nl
www.pasarsluiskil.nl
http://www.zinzia.nl
www.raffyzorg.nl

Stichting die ijvert voor erkenning en betaling van **Japanse Ereschulden** door Japan aan WO II slachtoffers http://www.japanse-ereschulden.nl/

Stichting Monument Nagasaki: http://fukuoka14b.org

Stichting **Dialoog Nederland-Japan-Indonesië** (NJI) organiseert jaarlijks conferenties en andere activiteiten. http://www.dialoognji.org

Website over de **ervaringen van Indo's** op Java, die na de onafhankelijkheid in Indonesië gebleven zijn www.indo-in-indonesie.com/

Toonaangevend **Indisch maandblad** (glossy). http://www.moesson.nl/

Landgoed Bronbeek (Kumpulan, **Museum Bronbeek** en meer) in Arnhem. www.bronbeek.nl

Veel informatie over **Batik** activiteiten van **Sabine Bolk**. Ook via facebook en YouTube. www.sabinebolk.nl

Zeeuws Veilinghuis gespecialiseerd in kunst en schilderijen van bekende Indische schilders. www.zeeuwsveilinghuis.nl

De Vries Antiek, items uit voormalig Nederlands-Indië, o.a. koloniale meubelen. **Specialist in Kunst en krissen**. http://www.devriesantiek.nl en http://www.kris-keris.com

Zeldzame boeken en andere artikelen o.a. over Nederlands-Indië en de VOC. Verkoop en veilingen: www.gertjanbestebreurtje.com

Online verkoop van **bijzondere boeken** over Indië en Indonesië: https://www.doornweerdje.nl/c-4286777/ned-indie-en-indonesie/

Stichting Indisch Erfgoed, mede-organisator **Themazondagen** op Bronbeek: www.indischerfgoed.nl

Non-profit **online museum** in de Verenigde Staten van Amerika, http://www.eastindiesmuseum.com

Wedsite over **Nederlandse militairen** in Indië 1946-1949. http://www.indiegangers.nl/

Actuele items en achtergrondartikelen van de **Nederlandse Krijgsmacht.** https://www.nederlandsekrijgsmacht.nl/index.php/nieuws/

De **Jeugdwebsite** van de Oorlogsgraven Stichting (Ned.-Indië). Een leven verloren

Informatie over de **Nationale Indië-Herdenking** op 15 augustus. www.indieherdenking.nl

Website **genealogisch onderzoek** Stamboomforum

Stichting voor en door de **Molukse gemeenschap**: www.muhabbat.nl

Info over boeken, artikelen, TV- en radiodocumentaires plus LINKS over de **Pakan-Baroe Spoorweg**.
http://pakanbaroe.my-free.website/

Alle bandjes, foto's en verdere **info** over **Indorock**.
http://indorock.home.xs4al

Facebook pagina's over alles wat te maken heeft met Nederlands-Indië en het Indisch erfgoed.
https://www.facebook.com/pages/?category=top

Vereniging van **O**verlevenden en **N**abestaanden van **Slag in de Javazee 1942** (V.O.N.). Herdenkingsreizen
https://www.imexbo.nl/slag-javazee

Indisch koken met Nina Thera. Een van de betere YouTube kanalen over Indisch/Indonesisch koken.
https://www.youtube.com/results?search_query=Nina+Thera

Links over **Indisch** en **Indonesisch** koken, recepten, cursussen, toko's, restaurants, afhaalmaaltijden, kookworkshops, etc.
https://indisch-eten.startpagina.nl

Uitgebreide informatie over **reizen en vakantie** naar en in Indonesië.
https://www.indonesie.nl/

Koorenhuis - Den Haag, allerlei cursussen en workshops op het gebied van muziek, dans, theater en kunst.
http://www.koorenhuis.nl

Taman Indonesia, Het leukste kleine Indonesische dierenpark in Nederland.
http://www.taman-indonesia.nl

De Surinaams Javaanse Culturele **Stichting Manggar Megar** houdt zich bezig met Gamelanmuziek, traditionele Javaanse dans en het Wayang Kulit theater. http://www.manggarmegar.nl

Gamelanhuis – Amsterdam. Lessen, workshops en alles over Javaanse en Balinese traditionele Gamelan-instrumenten. http://www.gamelanhuis.nl/

Stichting Monument Nagasaki (nabestaanden **Kamp Fukuoka 14b**).
www.fukuoka14b.org

Monument of Tolerance. Stichting **Herdenkingsmonument Militairen**
www.monumentoftolerance.com

Weblog **"Indische Jeugd-letteren"** Blog van Marjorie van Putten:
http://indischejeugdletteren.wordpress.com/over-mij/

Website **Indische Jeugdboeken,** compleet met een bestellink.
http://www.antiquariaat-anna.nl/boekek/kameleonboeken

Op zoek naar een **muziekoptreden** bij uw kumpulan? http://www.kwekel-evenementen.nl/indische-artiesten.htm

Theatervoorstellingen - Een informatieve website met heel veel voorstellingen, overal en voor iedere leeftijd. http://www.kindertheater.nl/

Een digitaal **Indisch Museum,**
https://indischmuseum.wordpress.com

Indische startpagina voor de jeugd
http://suara-baru-kecil.jouwpagina.nl

Kunstbende, Landelijke organisatie met afdelingen in alle provincies voor iedereen van 13 tot en met 18 jaar.
http://www.kunstbende.nl

Kinderboekenpraatjes. Veel boeken uitzoeken voor elke leeftijdgroep.
http://www.kinderboekenpraatjes.nl

Alles over **STIP Jeugdtheater,** over producties, impresariaat, enz.
www.stipproducties.nl

Woonzorgcentrum voor Indische en Molukse ouderen 'Raffy'.
https://Raffyzorg.nl

Van alles over **Papoea websites.**
https://Papua.startpagina.nl.

Nieuws en info over/uit **West Papua**.
http://www.tanahku.west-papua.nl

Jeugdbieb, erg leuke en informatieve website. http://www.jeugdbieb.nl

Trefpunt Azië – Informatieve website met wetenswaardigheden uit ZO-Azië.
https://www.trefpuntazie.com

Website over online **geschiedenis** van/voor Indische Nederlanders.
http://www.indischhistorisch.nl

Indowebshop voor alles voor de keuken, huishoud, kunst, textiel, boeken, sieraden en nog veel meer.
http://www.indowebshop.nl/

Online **Aziatische supermarkt**, webshop en 20 fysieke winkels.
http://www.orientalwebshop.nl/

Online de **lekkerste sambals** en meer bestellen en thuis laten bezorgen? Dat kan bij: https://sambalshop.nu.

De Indische Agenda

LET OP! Sluitingsdatum kopij op 10 juni 2021

In verband met het door het COVID-19 virus afgelasten van vrijwel alle culturele evenementen, pasars, concerten en het sluiten van theaters, musea, horeca, zalencentra, enz. worden de meldingen in deze rubriek tot onze spijt nog een keer opgeschort.

Wij hopen u in de volgende editie weer normale activiteiten te melden, afhankelijk van de situatie op dat moment.

Kijkt u eens op de website van uw favoriete museum of organisatie of er een online tentoonstelling of livestream activiteit aangeboden word

Colofon

Maandelijks Digitaal Magazine

Nederlands Indisch Cultureel Centrum

Hoofdredacteur: Hans Vogelsang
Redactie:
Han Dehne
Ron Kraft
Chinook de Deugd
Columnisten: Han Dehne, Jan Tomasowa

Correspondenten:
Silfraire Delhaye (Indisch Platform)
Jan van Wagtendonk (Japanse Ereschulden)
Yvonne van Genugten (Museum Sophiahof)
Albert van Prehn (Muziek, column)
Armando Ello (Hoezo Indo)
Ivo Pabbruwe (New Zealand)

Vormgeving & lay-out: Hans Vogelsang
Technische realisatie & verzending:
Dennis van der Ham
http://www.borcaden.nl/

Verschijning: ca. de 15e van elke maand
Sluitingsdatum kopij en advertenties:
de 10e van elke maand
Advertentietarieven: op aanvraag
Abonnementen NICC Magazine: GRATIS
info@indisch-centrum-denhaag.nl
Postadres: Newtonstraat 660
2562 LA Den Haag - Netherlands

W: www.indisch-centrum-denhaag.nl
: http://indisch-centrum-denhaag.blogspot.com
@: info@indisch-centrum-denhaag.nl

Rabobank IBAN: NL39 RABO 0129 216 836
t.n.v. N.I.C.C. te Den Haag
BIC: RABONL2U

Overnemen van (delen van de) inhoud is toegestaan, mits met bronvermelding.
© 2021 N.I.C.C. Den Haag

Sophialaan 10 - 2514 JR Den Haag - Tel: 070-2002500

MUSEUM SOPHIAHOF IS GEOPEND:
dinsdag t/m zondag van 11.00 tot 17.00 uur

Toegangsprijzen:
Volwassene: € 9,50.
Kind 0-4 jr.: gratis
Jeugd 5 t/m 18 jr.: € 6,50.
CJP/Veteranenpas/Ooievaarspas: € 6,50
Groepen (> 15 pers.): € 6,50 pp.

Herdenkingssymbool Melati

De Melati, de Indische jasmijn, is het herdenkingssymbool dat u onder andere kunt dragen op 15 augustus.

Prijs: per stuk : € 3,00; per 5 stuks: € 12,50; per 10 stuks: € 25,00
De prijzen zijn incl. administratie- en verzendkosten (Nederland)
Bestellen: http://webshop.indieherdenking.nl/nl/

BORCADEN
BORCA ONLINE
Torenstraat 48a | 2513 BS Den Haag | Tel: 070-3642806

Wilt u familie, vrienden of leden van uw club of vereniging gratis abonnee maken? Gebruikt u dan dit formulier

NICC Magazine

e-mail adressenlijst

	NAAM	*e*–MAIL ADRES
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		

Deze e-mail-adressenlijst 'knippen en plakken' en versturen naar e-mail: info@indisch-centrum-denhaag.nl of printen en versturen per post (voldoende frankeren) naar: Administratie NICC Magazine # Newtonstraat 660 # 2562 LA Den Haag